

ORSZÁGOS TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI KONFERENCIA

A TURIZMUS HATÁSA A TERMÉSZETI KÖRNYEZETRE A MÁTRAI TÁJVÉDELMI KÖRZET PÉLDÁJÁN

**The impact of tourism on the natural environment using the example of the
Mátra Landscape Protection Area**

Készítette: **Kovács Eszter**
VGC960
Természetvédelmi mérnök alapképzés
nappali tagozat
Szent István Campus

Témavezető: **Tormáné Dr. Kovács Eszter**, egyetemi tanár, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Vadgazdálkodási és Természetvédelmi Intézet, Természetvédelmi és Tájgazdálkodási tanszék, Szent István Campus

OTDK szekció: „Agrártudományi szekció”

Gödöllő

2024.

Tartalomjegyzék

1	Bevezetés és célkitűzések.....	3
2	Szakirodalmi áttekintés	4
2.1	A Mátra rövid jellemzése	4
2.1.1	A természetvédelem kialakulása a térségben	4
2.1.2	Földrajzi helyzet	5
2.1.3	Vízrajz	5
2.1.4	Növényvilág	6
2.1.5	Állatvilág	7
2.2	A turizmusról általában	7
2.2.1	A turizmus típusai	7
2.2.2	A turizmus környezetre gyakorolt hatásai	8
2.2.3	A turizmus kialakulása a térségben	10
2.2.4	Tervezett turisztikai fejlesztések	11
3	Anyagok és módszerek.....	13
3.1	Interjú	13
3.2	Kérdőív	13
3.3	A Mátra Térségi Aktív Turisztikai Stratégia elemzése	14
4	Eredmények és értékelésük	15
4.1	Az interjúk összefoglalója	15
4.2	A Mátra Térségi Aktív Turisztikai Stratégia elemzése	22
4.2.1	Vonzóerőfejlesztés	23
4.2.2	Az infrastruktúra fejlesztése	32
4.2.3	Szolgáltatásfejlesztés.....	34
4.3	A kérdőíves felmérés eredményei	35
4.4	Értékelés	42
5	Összefoglalás.....	44
6	Irodalomjegyzék.....	45
7	Mellékletek.....	47
7.1	Sz. Melléklet: Interjúfonal a szakemberek részére.....	47
7.2	Sz. Melléklet: Kérdőív a turisták számára.....	48

1 Bevezetés és célkitűzések

“A Magyar címer hármas halmából Trianon elszakította a Tátrát, meg a Fátrát, s csak a legkisebbet, a Mátrát hagyta meg. [...] Azelőtt ügyet sem vetettünk rá. Annyi volt a szebbnél-szebb hegységünk, hogy duskálhattunk bennök. Ma alig maradt egynéhány, s ezért meg kell becsülnünk a “hármas halom” e harmadik halmát. [...] De egyéb körülmények is amellett szólnak, hogy a Mátrát a [...] tömegturistaság részére feltárjuk; predesztinálja erre az a tény, hogy a(z) [...] ország legmagasabb hegyvidéke a legtöbb turistát nevelő székesfővárostól 2-3 órányi távolságra van, elsőrendű fővasuti vonalak vezetnek lábaihoz és jó országúti vonal keresztezi a derekát.” olvashatjuk Barcza és Vigyázó (1930:3) könyvében. Az empirikus kutatás területeként emiatt is választottam a Mátrát, azon belül is a Mátrai Tájvédelmi Körzetet, hisz hazánk legmagasabb pontjaként a terület kiemelt turisztikai desztináció, így megóvására is nagyobb szükség van.

A kutatásom témája amiatt fogalmazódott meg bennem, mert jómagam is szeretek túrázni és a természetet járni, viszont tanulmányaim során lehetőségem volt rálátni arra is, hogy ennek milyen hatása lehet a természeti környezetre és a természeti értékekre. Napjainkra a turizmus az egyik vezető iparággá nőtte ki magát, a természeti környezet szépsége és gazdagsága világszerte vonzza az embereket, miközben a turizmus fejlődése egyre inkább feszegeti azt a kérdést, hogy milyen hatással is van ez a természetre. A túl nagy turistaforgalom gyakran vezethet a környezet károsodásához, beleértve az élőhelyek pusztulását, az állat- és növényfajok zavarását és a szennyezést, szemetelést. A tömeges emberi jelenlét és az infrastruktúra nem fenntartható fejlesztése mind hozzájárulnak a természeti környezet romlásához, ezzel veszélyeztetve azokat a területeket, amelyek odavonzanak minket.

Dolgozatom legfőbb célja, hogy választ kapjak arra a kérdésre, milyen hatással van a turizmus a természeti környezetre a Mátrában, azon belül is a Mátrai Tájvédelmi Körzetben. Ehhez kapcsolódóan értékelem a Mátra Térségi Aktív Turisztikai Stratégiában megfogalmazott projekteket a potenciális természetre gyakorolt hatásuk alapján, kérdőíves felmérés formájában adatokat gyűjtök a Mátrába látogató turisták szokásairól, valamint szakemberekkel készített interjúk alapján kapok átfogó képet a hegység turizmusáról, valamint arról, hogyan lehetne összehangolni a turizmust és a természetvédelmet.

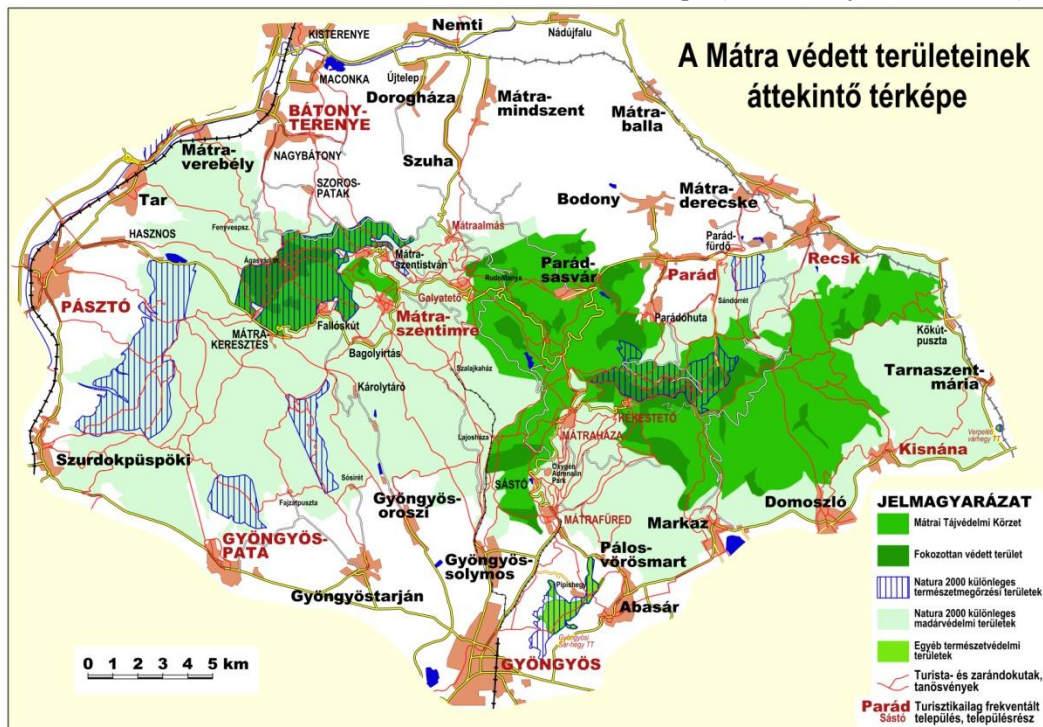
2 Szakirodalmi áttekintés

2.1 A Mátra rövid jellemzése

2.1.1 A természetvédelem kialakulása a térségben

A kizárólag a mátrai térséget érintő természetvédelmi intézkedések 1952-ben kezdődtek. 1960-ban az Országos Természetvédelmi Tanács 1110/1959. számú határozata védelem alá helyezte Kékestető környékének erdőterületeit 438 ha területen, mely Gyöngyös, Markaz és Parád községek határára terjedt ki. 1974-től 1979-ig működött Heves megyében természetvédelmi bizottság, 1976-ban pedig megalakult a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, akkor még Miskolc székhellyel. 1979-ben a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság székhelyét áthelyezték Egerbe, Miskolcon pedig megalakult az Észak-magyarországi Környezet- és Természetvédelmi Felügyelőség. Ekkortól kerültek át a természetvédelmi szakemberek az erdőrendezőségtől a nemzeti park igazgatóságokhoz. A mátrai tájegységben Szuromi László erdésztechnikus tevékenykedett természetvédelmi felügyelőként, akinek fő feladata a Mátrai Tájvédelmi Körzet előkészítése volt, melynek védetté nyilvánítása végül 1985-ben következett be (Magos et al. 2010).

1. ábra: A Mátra védett területeinek áttekintő térképe (Forrás: saját szerkesztés)

Természetvédelmi védettség alatt álló területek a Mátrai Tájvédelmi Körzet területén

A tájvédelmi körzet négy Natura 2000 területtel van átfedésben, ebből három különleges természet-megőrzési terület, egy pedig különleges madárvédelmi terület. Itt található a 3/2000. (III. 24.) KöM rendelettel kihirdetett Kékes Erdőrezervátum – mely hazánk egyetlen őserdő-fragmentumát magába foglaló erdőrezervátuma – és a Csörgő-völgy Erdőrezervátum is. Az erről készített térkép az 1. ábrán, a védett területek listája pedig az 2. táblázatban látható.

2. táblázat: A területen található védett területek és azok kiterjedése (Forrás: Magos et al. (2010), Körtáj (2016)a, Körtáj (2016)b, Körtáj (2016)c, Körtáj (2016)d alapján saját szerkesztés)

Védettségi kategória	Kiterjedés (hektár)
Mátrai Tájvédelmi Körzet	11.841
„Mátra északi letörése” kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület	780
„Mátrabérc – Fallóskúti rétek” kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület	1.506,8
„Nyugat-Mátra” kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület	1.498,55
Mátra különleges madárvédelmi terület	37.473,7
Csörgő-völgy Erdőrezervátum	133
Kékes Erdőrezervátum	142,8

2.1.2 Földrajzi helyzet

A Mátrai Tájvédelmi Körzet a Mátra hegységben helyezkedik el, mely az Északi-középhegység része, a Kárpátok vulkanikus eredetű, belső övezetének tagja. A mintegy 900 km²-en elterülő, Ny–K csapásirányú vulkanikus középhegységet nyugatról a Zagyva, keletről a Tarna völgye választja el a Cserháttól, illetve a Bükk-től. Északról a Heves-Borsodi-dombság, valamint a Karancs-Medves vidéke határolja, míg délről a Gyöngyösi-sík. Kiterjedése észak–déli irányban 15-22 km, kelet–nyugati irányban 40-50 km. Ugyan nem a legnagyobb kiterjedésű hegységünk, mégis itt található hazánk három legmagasabb csúcsa: a Kékes (1014 m), a Hidas-bérc (971 m) és a Galya-tető (965 m) (Baráz 2010).

2.1.3 Vízrajz

A Mátra felszíni vizekben gazdag. A források vize egy sűrű, patakokból és erekből álló felszíni vízrendszert alkot. A kisebb vízfolyásokra a nagy esés jellemző, a lefolyási tényező eléri az akár 30%-ot is. A tavaszi hóolvadások és a nyári intenzív záporok idején megnő a patakok vízhozama, az aszályos időszakokban viszont sokszor kiszáradnak. Nagyon rövid tehát a mátrai patakok árvízének időtartama, de a lezúduló víz ilyenkor hatalmas pusztítást hagy maga után. Ez történt 2005 áprilisában Mátrakeresztesen is, ahol a rövid idő alatt lezúduló csapadék miatt a Kövicses-

patak vízhozama több ezerszeresére nőtt, és komoly károkat okozott elsősorban a község belterületén (Harkai 2010).

A Mátra területén két folyó, a Tarna és a Zagyva vízgyűjtője található, melyek nyugati és keleti részre osztják a vízrendszert. A hegység nyugati felén található 62 vízfolyás gyakorlatilag a Zagyva folyó, a keleti felén található 46 vízfolyás pedig a Tarna folyó vízgyűjtőjéhez tartozik.

A természetes eredetű tavak száma elenyésző, majdnem mindegyike a Mátra északi részén helyezkedik el, itt voltak ugyanis leginkább adottak a felszínmozgás kialakulásának lehetőségei: a meredek hegyoldalak és a csúszásra alkalmas földtani képződmények. Kiterjedésük kicsi, általában az egy hektárt sem haladják meg. Folyamatosan töltődnek fel és válnak mocsaras, lápos területté, mivel gyakorlatilag lefolyástalan területek: ilyen például a Kőris-mocsár és a Fekete-tó. Legnagyobb kiterjedésű a mátrafüredi Sástó, melynek keletkezése nem teljesen tisztázott, de természetes mivolta bizonyított (Harkai 2010).

A hegység területén mintegy 360 forrást ismerünk, ebből 47 forrás vízhozama éri el a 10 liter/perc mennyiséget. A legnagyobb vízhozamú a Kékes északi oldalában a Pisztrángos-tavat tápláló Nagy-forrás (20 liter/perc), valamint a Kékestől délkeletre fakadó Disznó-kút, hazánk legmagasabban (960 m tengerszint feletti magasságon) fakadó forrása. (Bajcsyné et al. 2002)

A Mátra területén több mesterséges tározó található, melyek elsősorban az ivóvízellátást biztosítják. Erre azért van szükség, mert sem a patakok a gyors lefolyásuk miatt, sem a források az igen változó vízhozamuk miatt nem képesek a térség megfelelő vízellátását biztosítani (Harkai 2010).

2.1.4 Növényvilág

Az egész Mátra az Agriense flórájába tartozik, területét 75-80%-ban erdők borítják. A leggyakoribb erdőtársulás a cseres-tölgyes, amely 350 m tengerszint feletti magasságtól kezdődik. Ezt követik a gyertyános-tölgyesek és a szubmontán bükkösök, amelyek 400-900 m között találhatók. A legmagasabb részeken, 850-900 m felett, montán bükkösök vannak. A hegység túlevelű erdői telepítettek, például a Kékesen luc- és erdeifenyvesek találhatók. 600 m felett hársas-körises sziklaerdők, 700 m felett törmeléklejtő erdők vannak. A déli oldalakon meleg- és szárazságtűrő erdők és cserjések fordulnak elő. A fátlan vegetáció között sziklagyepek és hegyi rétek jellemzőek. Források közelében forráslápok találunk, az állóvizek mellett pedig bokorfüzesek. (Vojtkó et al. 2010).

2.1.5 Állatvilág

A Mátra gerinctelen élővilága igen gazdag, a közel 300 hazai puhatestű fajból (Domokos 2011) mintegy 130 fordul elő a hegység területén. A hegység patakjaiban hat védett halfaj él, valamint a magyarországi 15-15 védett hüllő és kételtű fajok közül mindössze öt nincs jelen. Ezek az elevenszülő és a homoki gyík, a haragos sikló és a két vipera fajunk. A hazai 28 denevérfajból 26 előfordul a Mátrában, ezzel az egyik legértékesebb hazai denevér élőhely. A pelefélék mindhárom hazai faja él itt (Estók et al. 2010).

2.2 A turizmusról általában

2.2.1 A turizmus típusai

A turizmus definícióját a Turizmus Világszervezete (World Tourism Organisation, WTO) fogadta el, majd tette közzé a Hágai Deklarációban (The Hague Declaration of Tourism) 1989-ben: *„A turizmus magában foglalja a személyek lakó- és munkahelyen kívüli minden szabad helyváltoztatását, valamint az azokból eredő szükségletek kielégítésére létrehozott szolgáltatásokat.”* (Lengyel 1994:37). A definíció alapján tehát turizmusnak számít minden olyan tevékenység, melyet az egyén, illetve csoport a lakóhelyén kívül végez. Dolgozatom szempontjából fontosnak tartom meghatározni a tömegturizmust, ami azt a jelenséget írja le, amikor a helyiek és a turisták egyaránt úgy érzik, hogy túl sok a látogató, ami miatt a helyiek életminősége vagy a turisták számára az élmény minősége jelentősen leromlik (Goodwin 2017). Ennek ellentéte az ökoturizmus, melynek hazai, természetvédelmi megközelítésű fogalommeghatározása a KvVM TvH (2005:11) alapján a következő: *„Ökoturizmus a természetközeli területek, tájak, illetve élővilágának bemutatására irányuló különleges turizmus, amelynél a természetvédelem és a turizmus ötvözése folytán a látogatóknak a természetközeli állapotú területek legszebb, leglátványosabb részeit mutatják be elsősorban látványként olyan módon, hogy valójában a kezelt területrészekre korlátozódjon a tartózkodásuk, biztosítva ezzel a természetközeli területek zavartalan fennmaradását. Az ökoturizmusból származó bevételek jelentős részét a természeti-természetközeli területek megőrzésére, fenntartására kell fordítani.”*

Nem összekeverendő emellett az aktív turizmus, a természeti turizmus és a gyalogos természetjárás sem. A Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030 dokumentum meghatározásában az aktív turizmus egy olyan turizmusforma, amely esetében a turista utazásának motivációja valamilyen fizikai aktivitást igénylő szabadidős vagy sporttevékenység

gyakorlása. Ilyen tevékenység a gyalogos természetjárás, melyet Fülep (2003:24) az alábbiak szerint jellemez: „*A természetjárás valamely terület természeti és társadalmi viszonyainak megismerésével egybekötött aktív tartózkodás a természetben, melynek lényeges része a testmozgás, a kulturális ismeretek gyarapítása és a gyakorlati ismeretek elsajátítása. Lehet rövid időtartamú, (séta, kirándulás) és hosszú időtartamú (táborozás, körutazás, mozgótáborozás stb.).*” Ettől ugyancsak eltér a természeti turizmus, melyhez a turizmus azon formái sorolhatók, amikor az utazó motivációja ugyan a természettel való közelség átélése, a természeti vagy tájértékek megismerése, de ugyanakkor nem minden esetben jár együtt fizikai aktivitással, ilyen például az erdei kisvasutak használata, az állatkertek és arborétumok látogatása (Mártonné & Császár 2019).

2.2.2 A turizmus környezetre gyakorolt hatásai

A turizmus és az utazás jelenleg a világgazdaság egyik legjelentősebb ágazata – a természeti desztinációkra irányuló turizmus a nemzetközi turizmus 50%-át teszi ki –, emellett évi 10-30%-kal növekszik, sokkal gyorsabban, mint az iparág többi része. Gyorsan növekvő iparágként egyre nagyobb nyomást gyakorol a természeti erőforrásokra és a környezetre, ezzel a természeti és kulturális környezet súlyos leromlásához vezet. Minél gyorsabban és intenzívebben fejlődik, annál inkább megváltoztatja a célterület természeti környezetét (Interreg Central Europe 2018), amely ezzel elveszítheti vonzerejét. Panayiotopoulos és Pisano (2019) ezt nevezi a „turizmus paradoxonjának”, azaz annak, hogy a turizmus pont azt pusztítja el, ami miatt a turisták odaérkeznek. Nem segíti a helyzetet, hogy a közösségi médiának köszönhetően a turisták sokszor olyan elszigetelt területeket is tömegesen keresnek fel, melyek – pont elszigeteltségük miatt – nem rendelkeznek a nagyobb létszámok befogadására alkalmas infrastruktúrával, ezzel fokozva a turizmus káros hatásait (Benner 2019).

A turizmus környezetre gyakorolt hatásait Puczkó (1999) nyolc csoportra osztja: lokális és globális, közvetlen és közvetett, visszafordítható és visszafordíthatatlan, valamint kedvező és kedvezőtlen. Egy-egy hatás egyszerre több csoportba is sorolható, attól függően, hogy milyen szemszögből nézzük. Például a természetjárók természetben tartózkodásuk során zavarnak egy adott fajt, ami emiatt elvándorol. Ez közvetlenül kedvezőtlen hatás, viszont ennek hatására a természetvédelmi hatóság megőrzési projektet hoz létre, mely hosszútávon sikeres lesz, és növekvő tendenciát mutat az adott faj populációja, ami pedig közvetetten kedvező hatás.

Az alábbiakban néhány példát említek meg, amelyek a turizmus környezeti hatásait szemléltetik:

- A hegy- és sziklamászás során geológiai hatást idéznek elő a sziklákba vert fém rögzítők (nittek) által meglazított kövek, melyek akár kőomlásokhoz is vezethetnek, valamint a felszíni sérülések miatt az eső, fagy és szél könnyebben megbontja a sziklafalat (Puczkó 1999). Emellett a sziklák élővilágára is negatív hatással lehet a sziklamászó, ugyanis a sziklamászók által használt magnézia egyes tanulmányok szerint (Hepenstrick et al. 2020) negatívan hathat egyes moha- és páfrányfajokra.
- A sziklamászás egyértelmű negatív hatását figyelték meg a – globálisan elterjedt, hazánkban pedig fokozottan védett – vándorsólyom (*Falco peregrinus*) esetében az Alpokban, ugyanis a mászók jelenléte szinte nullára csökkenti vándorsólymok fiókanevelési sikerét (Lengyel 2015). Nem kevésbé káros az ún. via ferrata-k kiépítése, ami szintén veszélyt jelenthet egy-egy madárfajra, ahogy azt a Csókakő és Mór közötti Csóka-hegyen költő bajszos sármányoknál felvetődött (HTTP2).
- A turizmus és a szeméttelés témájában talán a legközismertebb a Himalája esete, ahol a hegymászók hatalmas környezeti terhelést okoznak. 2010-ben egy akció keretében csak a 8000 méter fölötti zónából közel két tonna hulladékot hoztak le. 2014-től a hegymászóknak egy bizonyos összeget kell letétbe helyezniük az alaptáborban, amit csak akkor kapnak vissza, ha legalább 8 kg szemetet lehoznak a hegyről (HTTP1).
- A turizmus megjelenésével az emberek beavatkozhatnak egyes fajok természetes szaporodásának folyamatába, ugyanis a zaj, a hanghatás, a forgalom vagy maga az ember jelenléte zavarhatja például a fészkelő madarakat, melyek így kénytelenek más fészkelőhelyet keresni (Puczkó 1999). A crossmotorozás a hanghatás mellett a földön fészkelő madarakra is veszélyes lehet, az erdőben póráz nélkül sétáltatott, gazdájuktól elkóborló, vad után elfutó kutyák pedig egyértelműen károkozónak minősülnek (Pigniczki 2006).
- A síközpontokban a globális felmelegedés miatti egyre enyhébb telek következtében kénytelenek az üzemeltetők gyakrabban műhavat előállítani, amihez hatalmas vízmennyiségre van szükség (Muhi 2011).
- A turisztikai célpontokon és azok környezetében sokszor csökken vagy eltűnik a mezőgazdasági tevékenység, így eltűnnek egyes állatfajok élőhelyei, visszaszorulnak a

növényi kultúrák. Ez hosszú távon egyes állat- és növényfajok eltűnéséhez vezethet, ami viszont a táplálékláncba való beavatkozást eredményezi (Puczkó 1999).

Ennek ellenére nem szabad figyelmen kívül hagyni a turizmus lehetséges előnyeit sem, bár a természeti környezetre és a biodiverzitásra gyakorolt pozitív hatások általában nem konkrétan az utazás időtartama alatt jelentkeznek, hanem közvetett módon, hosszú távon, és legtöbbször csak szűk területen. Ilyen például a turizmus érdekében az autóforgalom elől lezárt területek – például gyógyhelyek központi része – levegőminőségének javulása, illetve a turizmus érdekében végrehajtott technológiai fejlesztések, melyek segítségével csökkenthetőek a káros kibocsátások (Puczkó 1999). Az Interreg Central Europe CEETO (2018) alapján ezek az előnyök az alábbiak lehetnek, melyből csak a természetvédelmi vonatkozásban lényeges szempontokat említem meg:

- A természetvédelem finanszírozása;
- A természeti és kulturális értékek, köztük a hagyományos tudás megőrzésének ösztönzése;
- A társadalmi és környezeti tudatosság növelése.

Tagadhatatlan, hogy a turizmus és a környezet egymással kölcsönhatásban vannak, de mindenképp ki kell emelni, hogy nem kiegyensúlyozott kölcsönhatásról van szó. Míg a turizmusnak szüksége van a természeti környezetre, használja azt, profitál belőle, addig ez fordítva nem mondható el (Muhi 2011).

2.2.3 A turizmus kialakulása a térségben

A vendégszámok és a vendégéjszakák tanulmányozásával megállapítható, hogy az elmúlt évtizedben a Mátra turizmusa dinamikusan fejlődött. Bár a külföldi turisták száma nő, a belföldiekéhez képest még mindig alacsony. Az épített és természeti látnivalók mellett a rendezvények és teljesítménytúrák is népszerűek. A KSH adatai szerint a Mátrában 2019-ben a kereskedelmi és üzleti szálláshelyeken összesen több mint 526.000 vendégéjszakát regisztráltak, ami a 2010-es évekhez képest megkétszereződést jelent. Az átlagos tartózkodási idő nem változott számottevően, általában 2,2-2,5 vendégéjszakát töltenek el a turisták a térségben. Bár a Mátra főként a belföldi turisták körében népszerű, a külföldi vendégek száma és az általuk eltöltött vendégéjszakák is növekedtek az elmúlt évtizedben. A legtöbb külföldi látogató Németországból, Lengyelországból és Ausztriából érkezik. A nyár és az ősz a leglátogatottabb időszakok, különösen hosszú hétvégéken. A legtöbben Budapestről és környékéről érkeznek, de

az Alföldről is egyre több a látogató. A Mátra két fő turisztikai trendet mutat: a wellness- és egészségturizmus a Központi-Mátrára jellemző, míg az aktív turizmus a térség népszerűségét növeli, bár kevésbé generál vendégéjszakát, a térség főként rövid kirándulások célpontja (Kukely et al. 2021c).

Napjainkban a hegység területén több mint 300 szállásadással és vendéglátással foglalkozó szolgáltató működik, melyek közül a legelterjedtebb szállástípus a magánszálláshely. A szállodák elsősorban a wellness- és üzleti turizmusnak, valamint a rendezvényturizmusnak adnak helyet, emellett olyan programokat kínálnak, mint a kerékpárbérlés vagy kerékpáros és gyalogos túravezetés. A panziók többsége nem nyújt aktív turisztikai kikapcsolódási lehetőséget és programokat, vagy ha igen, akkor sokszor nincs feltüntetve a honlapjukon. Három kemping is található a Mátrában, ezeken kívül turistaházak, kulcsosházak, erdészházak szolgálhatnak szálláshelyül, melyek közül 2020-ban az Ágasvári turistaház és a Rudolftanya bekerült a TOP10 turistaház közé (Kukely et al. 2021c).

2.2.4 Tervezett turisztikai fejlesztések

Mátra Térségi Aktív Turisztikai Stratégia 2021

2021-ben készült el az Aktív Magyarország Program keretei belül az Aktív- és Ökoturisztikai Fejlesztési Központ megbízásából a Mátra Térségi Aktív Turisztikai Stratégia. A stratégia víziója, hogy 2030-ra a Mátra Magyarország legnépszerűbb turisztikai desztinációja, az ország legfontosabb sítterepe és hegyikerékpáros helyszíne, a természetjárók és az extrém kihívásokat kedvelők célterülete, illetve a hazai sportrendezvények első számú színtere legyen, ezzel igazodva a mátrai turizmus új mottójához: „*Magasan a legjobb, minden évszakban!*”. Célja a Mátra aktív kikapcsolódást szolgáló, turisztikai és sportcélú fejlesztése, valamint a turizmus területi és szezonális koncentrációjának csökkentése. A Mátra Térségi Aktív Turisztikai Stratégia a területileg részben elkülönülő 13+1 élménycsomagra (3. táblázat) épül, melyek kialakítása során fontos szempont volt, hogy oldják a mátrai turizmusra jellemző területi koncentrációit, valamint, hogy többnapos tartózkodást generáljanak, és a jövőben fejleszthetők legyenek az élménycsomagok (Kukely et al. 2021b).

3. táblázat: A Mátrai 13+1 élménycsomag rövid bemutatása
(Forrás: saját szerkesztés Kukely et al. (2021b) alapján)

Élménycsomag neve	Jellemzése	Jármód
KékMátra	A Mátra jelentősebb hegyeit érintő Országos Kéktúra vonalát és az országos Kerékpáros Kéktúra MTB vonalát foglalja magába. Az OKT vonala áthalad a Mátrai Tájvédelmi Körzeten is.	gyalogos, kerékpáros
MátraCsúcs	A Nyugat-Mátra hegycsúcsait fűzi fel, a csomag egyik célja, hogy a kevésbé ismert magaslatokat is bevonja a turizmusba. Az útvonal védett és fokozottan védett területeken is áthalad.	gyalogos
Kékesi csillag	A csomag célja a Kékes meghódítása különböző útvonalakon keresztül úgy, hogy a gyalogos indulási pontokig is fenntartható közlekedési módon jusson el a tűrázó.	gyalogos
ZöldMátra	A Mátraalja településeit fűzi össze jelzett, tematikus körtúrákkal. Célja a mátrai peremvidék egyedi tájértékeinek, fontosabb építészeti örökségeinek és természeti látnivalóinak bemutatása.	gyalogos
Ezüst Mátra	Az idősebb, gyógy- és wellness szállodákba látogató turistákat vonja be az aktív turizmusba a főbb természeti látnivalók, építészeti értékek bemutatásával.	gyalogos, kerékpáros
Mátrai zárándok	A Mátrai Mária körön haladva mutatja be a vallási és egyházi emlékeket, valamint a Keresztek nyomában jelvénytérző túramozgalom kőkeresztjeit.	gyalogos
Mátra vizei	A Mátra jellemzően peremvidékein található vizek bekapcsolása a kerékpáros és a gyalogos turizmusba, nagyobb fejlesztések révén akár öko-, lovas- és sportturisztikai idegenforgalom kialakítása.	gyalogos, kerékpáros
KörMátra	Célja a Mátra körbekerékpározhatóságának megvalósítása, Magyarország egyik leglátványosabb kerékpáros útjának kialakítása.	kerékpáros
BringásMátra	Célja a Mátra erdei kerékpáros útvonalainak felfedezése, egyben Magyarország leglátványosabb hegyikerékpáros útvonalának kialakítása.	kerékpáros
LovasMátra	Célja a Mátra belovagolhatóságához szükséges infrastruktúra kialakítása.	lovas
KalandMátra	Az élménycsomag a Mátra adrenalinus élményeit fűzi csomagba. Ez Magyarország egyik legkülönlegesebb, kifejezetten hegyi programokat nyújtó helyszíne, mely nem csak élményeket, de egészséges környezetet is ad.	mindegyik
Mátrai vándor	Célja a Vándortábor Programhoz kapcsolódva a Mátrában jelenleg is működő erdei vándortábor mellett új vándortábor útvonalak kialakítása.	gyalogos, kerékpáros
TéliMátra	Célja a téli kínálat és promóció erősítése a Mátrában, mivel télen kevesebb az aktív turista és a vendég a területen.	gyalogos, sí
SportMátra	Célja a már meglévő versenyek/rendezvények erősítése, fejlesztése és fenntartása, valamint újak szervezése. Fontos, hogy aktív turisztikai kínálat ne csak a verseny ideje alatt legyen a sportolók, illetve kísérőik számára, hanem többnapos ott tartózkodást generáljon.	mindegyik

3 Anyagok és módszerek

3.1 Interjú

A dolgozat elkészítéséhez alkalmazott vizsgálati módszerek között helyet kapott az interjúkészítés is (Heltai és Tarjáni 2004). A kérdéseimet négy nagyobb blokkba rendeztem (1. melléklet). Az első blokkban „bevezető kérdéseket” tettem fel, melyekből az interjúalany szakmai hátterét, a szervezetnél betöltött pozícióját és az ott végzett feladatait szándékoztam megtudni. Ez után a Mátrai Tájvédelmi Körzet turizmusának jellemzésére irányuló kérdéseket tettem fel, melyeket a turizmus hatásaira vonatkozó kérdések követtek, majd zárásként a különféle intézkedésekre kérdeztem rá.

Összesen három szakemberrel készítettem interjút a témában, két erdésszel az Egererdő Zrt.-től, valamint a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság egyik munkatársával 2023 októberében. Eredetileg turisztikában jártas szakemberrel is szerettem volna interjút készíteni, de erről az oldalról egyik megkeresett szervezet vagy személy sem vállalta el. Mivel a beszélgetések anonim módon zajlottak, nem fogom megnevezni a személyeket, és nem tüntetem fel a szervezeteknél betöltött pozíciójukat

A három interjúról összefoglalót készítettem. Mivel mindhárom interjúalany beleegyezett az interjú rögzítésébe, így először szó szerint leírtam a hanganyagot, majd az írott szövegből kiszűrtem a lényeges információkat. Ezután egy dokumentumba rendeztem a három átiratot, ahol minden kérdés alatt pontokba szedve tüntettem fel, hogy ki melyik választ adta az adott kérdésre. Ezután pedig témakörönként készítettem el az összefoglalást (Héra-Ligeti 2010).

3.2 Kérdőív

Mielőtt belekezdtem volna a kérdések megfogalmazásába, át kellett gondolnom, hogy milyen információkat szeretnék megtudni, milyen kérdésekre szeretnék választ kapni. Ehhez először még egyszer alaposan átolvastam a szakemberekkel készített interjúk átiratát, valamint a Mátra Térségi Aktív Turisztikai Stratégiát, ugyanis ezekben sok olyan információ elhangzott vagy megfogalmazásra került, amire kíváncsi voltam „fogyasztói” szemszögből is, azaz a turisták szemszögből, akiknek a kérdőívet készítettem. Először megfogalmaztam a kérdéseimet, majd ezeket nagyobb, tematikus blokkokba rendeztem, összesen öt blokkba. A kérdőívet az utazás körülményeire vonatkozó kérdésekkel kezdtem, majd ezeket követték az utazás céljára vonatkozó

kérdések. Ezután a turisták természetben való viselkedésére kérdeztem rá, majd a kitöltők véleményét kértem ki nyolc kérdésben, az utolsó blokkban pedig demográfiai adatokat kértem (2. melléklet). A kérdőívet a Google Forms használva állítottam össze. Március 11.-én tettem elérhetővé a kérdőívet, és április 2.-án zártam le a válaszadási lehetőséget, ez alatt 186 személy töltötte ki. Miután lezártam a kérdőívet, először a válaszokat letöltöttem Microsoft Excel-file-ba, és ez után kezdtem el őket feldolgozni. Minden kérdést és válaszlehetőséget bevitettem egy Excel-táblázatba. Ezután kérdéstől függően gyakoriságot, százalékot, átlagot, szórást számoltam a válaszok alapján, majd ezekhez diagramokat készítettem. A szöveges kérdésekre adott válaszokat egy Microsoft Office Word-file-ba gyűjtöttem össze, majd több körben csoportosítottam és összegeztem a válaszokat.

3.3 A Mátra Térségi Aktív Turisztikai Stratégia elemzése

Három dokumentum állt rendelkezésemre a Mátra Térségi Aktív Turisztikai Stratégia dokumentációjából: a Térségi helyzetfelmérés & Értékelés (Kukely et al. 2021c), a Jövőkép & Stratégia (Kukely et al. 2021b) és a Cselekvési terv & Projekttervek (Kukely et al. 2021a) dokumentumok.

Kezdeként többször részletesen áttanulmányoztam a három dokumentumot, és összeírtam a főbb szempontokat, amik alapján felépítettem az elemzést. Ezután bevitettem egy Excel-táblázatba a 14 élménycsomagot, az összes intézkedést, a hozzájuk tartozó tevékenységeket és a tevékenységekhez tartozó projekteket, hogy kapjak egy átfogó képet a stratégia felépítéséről. Először röviden bemutattam az élménycsomagokat, majd ezt táblázatba foglaltam. Ezt követően pontoztam az egyes projektek természetére gyakorolt potenciális hatását a projektleírások alapján. Négy csoportot határoztam meg: természetre gyakorolt hatása potenciálisan kedvező, természetre gyakorolt hatása potenciálisan semleges, természetre gyakorolt hatása kérdéses/nehezen meghatározható, valamint természetre gyakorolt hatása potenciálisan káros. Ezt követően szövegesen röviden megindokoltam és összefoglaltam az értékelésemet. Voltak olyan intézkedések, tevékenységek vagy projektek, amiket a dolgozatom szempontjából nem lett volna releváns értékelni, így ezeket csak feltüntettem a táblázatokban, de nem értékeltem. Emellett voltak olyan intézkedések, amiket nem projektekre lebontva értékeltem, hanem átfogóan az egész intézkedést.

4 Eredmények és értékelésük

4.1 Az interjúk összefoglalója

Mint azt már a Vizsgálati módszerek fejezetben említettem, három szakemberrel készítettem interjút a témában, amelyeket az 2. mellékletben található kérdések mentén foglalkozok össze.

Az első kérdésemet, melyben a látogatószámról és annak év közbeni eloszlásáról érdeklődtem, csak a nemzeti park igazgatóság (továbbiakban NPI) munkatársának tettem fel, mivel tudtam, hogy az erdészeknek erről valószínűleg nem lesz adatuk. Kiderült, hogy csak a Mátrai Tájvédelmi Körzetre vonatkozó adatot ő sem tud mondani, ugyanis sehol sincs egzakt látogatószámláló rendszer, de azt megtudtam, hogy a Mátrában a téli időszak a turizmus szempontjából nyugodt, kivéve akkor, ha van hó, vagy szórnak havat a sípályákra, bár akkor is inkább csak Mátraszentimre és a Kékes környéke érintett. Tavasztól azonban, ha szép idő van, megindulnak a turisták, a hosszú hétvégéken és ünnepnapokon „megtelik” a Mátra.

A következőkben a jellemző turisztikai ágakról, valamint azok hatásairól kérdeztem az interjúalanyokat. A két erdésznek nagyjából hasonló volt a meglátása, mindketten a gyalogos túrázókat és a kerékpárosokat emelték ki, miszerint ők vannak a legnagyobb számban jelen, és egyikőjük szerint a bakancsos turisták még javítják is a környezetet, mivel sokan köztük önkéntes hulladékgyűjtők. Ebben a természetvédelmi munkatárs is egyetértett, mindhárman úgy vélik, hogy a bakancsos turistával – például a kéktúrázók – nincs probléma, ők általában jogkövetők. A természetvédelmi munkatárs azonban úgy látja, hogy a jellemző turisztikai ágak közül a bakancsos turisták vannak a legkisebb számban, sokkal gyakoribbak azok, akik csak elmennek a látványos helyekre, jellemzően autóval vagy motorral, sétálnak egyet, esznek-isznak, majd mennek is haza. Abban mindhárman egyetértettek, hogy a legtöbb turista motorral vagy kocsival érkezik, vagy utazik át a Mátrán. Az egyik erdész szerint ennek az egyik legnagyobb negatívuma a zajhatás, mert a zajra érzékeny fajok – például a hiúz – ezt nem kedvelik. Az erdészek alapvetően a kerékpárosokat is „zöld turistákként” jellemezték, ami viszont jelentősen eltér az NPI munkatársának véleményétől, aki szerint bármennyire is szelíd sportnak tűnik, természetvédelmi szempontból egyáltalán nem jelenthető ki, hogy az lenne. Elmondása szerint az emberek nem veszik figyelembe a védett természeti területeket, letérnek a kijelölt utakról, és például az e-bike-okkal már olyan helyen is el tudnak menni, ahol komoly természetvédelmi

károkat okoznak. Emellett az a probléma is fennáll, hogy a kételtűek jelentős része – például lábatlan gyíkok, kígyók – az erdészeti dózerutakon található kisméretű pocsolyákban szaporodnak, és mivel a kerékpárok sokkal csendesebbek, mint például a faszállító teherautók, így az állatok nem észlelik a közeledő járművet, és az elüti őket. Az egyik erdész emellett megemlítette még a kisvasutat is, aminek szerinte egyértelműen pozitív hatása van, „hiszen a gyöngyösi kisvasút unikális dolog a Mátrában”.

Abban mind a hárman egyetértettek, hogy a turisták által legkedveltebb területek a Mátrát átszelő főút mentén helyezkednek el, jellemzően turisztikai központok, azaz a Gyöngyöshöz közeli, Sástó környéki területek, Mátraháza, Galyatető, illetve Kékestetőtől Mátrafüredig. A gyalogos turisták körében kedvelt még emellett Mátrakeresztes és Mátraszentimre, az Ágasvár felé vezető útjuk során a Csörgő-völgy, valamint a Pisztrángos-tó környéke.

Arra a kérdésemre, hogy milyen veszélyeket látnak a turizmus fejlődésében, eltérő válaszokat kaptam. Az egyik erdész a Szalajka-völgygel vont párhuzamot, ahol azt látja, hogy ha túl sok a turista, akkor már olyan szinten kihasználják az erdő aktív kikapcsolódásra alkalmas élményét, hogy az már mások számára zavaró. Ezt viszont a Mátrában még nem tapasztalja, még hozzá azért, mert a Mátrában nagyon sűrű a turistaút-hálózat – amelyen ráadásul többféle járművel is lehet közlekedni –, így eloszlanak a turisták. A másik erdész a téli időszakot hozta fel példának, amikor havas időszakban olyan helyekre állnak be autókkal – erdei területek, erdészeti utak –, ahonnan becsúsznak a fák közé. Az NPI munkatársa elsősorban az egyre növekvő zavarást említette, ami problémát jelenthet az érzékeny fajok – például fekete gólya, parlagi sas, vándorsólyom – költési időszakában, illetve az érzékenyebb, például a lápos élőhelyeknek sem tesz jót, ha sok ember halad át rajtuk. Ennek kapcsán felhozta a kételtűeknél megfigyelt kitridgomba nevű kórokozót, ami nedves közegben terjed. Ha a turista egyik nap belesétál egy fertőzött pocsolyába, majd másnap máshová megy túrázni, akkor a cipőjén átviszi a fertőzést. Emellett problémának tartja azt is, hogy ugyan jogszabály szerint a kutyákat az erdőben pórázon kell tartani – védett területen még szigorúbb a szabályozás –, ezt sokan nem tartják be. A turizmus fejlődésében látott lehetőségekre vonatkozó kérdést csak az NPI munkatársának tettem fel, mert a másik két interjú közben azt éreztem, hogy ők ezt a témát nem érzik a szakterületükbe vágónak. Ő elmondta, hogy természetvédelmi szakemberként nem nagyon lát pozitív lehetőséget a turisták számának növekedésében. Nem tudnának mit kezdeni a hatalmas tömegekkel, ezért nem örülnének komolyabb és nem jól átgondolt turisztikai fejlesztéseknek. Ezek egyre több

embert vonzanának a területre, ami egyre nagyobb terhelést és egyre több szabálytalankodót jelentene.

Kíváncsi voltam arra is, hogy a COVID-19 járványnak volt-e bármilyen hatása a turizmusra. Erre egyöntetűen azt a választ kaptam, hogy igen. „Megtelt” a hegy, és azt tapasztalják, hogy azóta sokkal többen keresik fel az erdőket, mint a pandémia előtt.

Amikor a látogatóközpontokra, egyéb szolgáltatást nyújtó helyszínekre, valamint a turisztikai szolgáltatásokra és rendezvényekre tértem át, az NPI munkatársától megtudtam, hogy a Mátrai Tájvédelmi Körzetben a Harkály-házon kívül nincs más látogatóközpont, viszont vannak tanösvények, mint például a Cincér-tanösvény, amin rendszeresen vannak túrák is. A Bükki Nemzeti Park Igazgatóságának nincsenek saját turisztikai rendezvényei a területen, viszont az egyéb rendezvényekre ki szoktak települni. Emellett vannak saját túráik, többek között a Tarjánka-szurdokban ősztől tavaszig általában hét alkalommal megszervezett szakvezetett túra – melynek során bemutatásra kerülnek a fokozottan védett élőhelyek és geológiai érdekességek –, valamint egy-egy rezervátumtúra a Kékes Erdőrezervátumban. Az erdészek elmondták, hogy ugyan Galyatetőn most építési terület van, mert felújítják a Nagyszállót (azaz a Hunguest Grandhotel Galyát), de a Galyatetői Turistacentrum működik. Itt az Egererdő Zrt. többek között parkolót fejlesztett elektromos autó töltő állomással, kilátót épített, valamint turistaházat üzemeltet. Amikor a Bejárható Magyarország programban megjelent a kerékpáros program, akkor több száz kilométer erdészeti feltáró utat jelöltek ki kerékpározásra alkalmas útnak, kerékpáros pihenőhelyeket építettek ki, valamint Rudolftanyán épület is van, ami mostanra szálláshellyel is bővült. A turistaházaikban megtalálhatók a Magyar Természetjáró Szövetségtől kapott kerékpáros szervizcsomagok, amiket az ott megszálló kerékpáros turisták igénybe tudnak venni. Ezek mellett sok erdei pihenőhelyet tartanak fenn, erdei iskolákat működtetnek, valamint környezeti nevelési programjuk is van. Nagyobb saját rendezvényük nincs, mert nagyon sokan szerveznek már ilyesmit. Ezekre vagy személyesen szoktak kitelepülni, vagy együttműködő partnerként, illetve támogató szervként szoktak részt venni. Egyedüli tömegrendezvényük az Erdészeti Nyílt Napok, de ez nem természeti területen kerül megrendezésre, hanem Eger belvárosában, az Érsekkertben, illetve Mátrafüreden, a szakközépiskola parkjában. Kisebb rendezvényeik a kisvasúthoz, azaz a Mátravasúthoz köthetőek, ilyenek például húsvétkor a nyuszijáratok, vagy télen a Mikulás-járat, illetve a szarvasbögő-járat, mely rendkívül népszerű, általában teltházas program.

A második blokkban az egyes sportágak, turisztikai rendezvények hatásairól, a turizmus szezonálisából adódó esetleges problémákról, a korábbi konfliktusokról és a turisták viselkedéséről kérdeztem interjúalanyaimat. A gyalogos és kerékpáros turistákról korábban már mindhárman kifejtették a meglátásaikat, így arra nem kérdeztem rá ismét.

Mindhárom interjúalany egyetértett abban, hogy a crossmotor problémás jármű, illetve illegális tevékenységnek is számít, hisz az Erdőtörvény szerint tiltott közlekedési eszköz. Ezeken a sportokon kívül az NPI munkatársa megemlítette a tájfutókat, akiknek szerinte akár lehet pozitív hatása is, mert mással is megszerettetik a természetet, de jelentősebb az a károkozás, amit a terep bejárásakor, valamint verseny közben okoznak. Ezek mellett meglátása szerint a siklóernyőzés az, ami még problémákat okoz, mivel nem gyalog mennek fel a starthelyekre, hanem kocsival vagy quaddal viszik fel őket. A starthelyeket úgy kell karbantartani, hogy az ernyő ne akadjon el semmiben, ezért gyepszőnyeget csinálnak és tartanak fenn ezeken a helyeken, komoly taposási károkat okozva. Ilyen starthelyek találhatóak a Cseplye-tetőn, a Sár-hegy csúcson, a Görbe-bércen, valamint illegálisan Szurdokpüspökiben a Koncsúroknál, Gyöngyöspatán és Parádsasvárnál a Martalóc-bércen. Az egyik erdész és az NPI munkatársa is mondott egy-egy konkrét példát egyes sportok negatív hatására. Előbbi a Csörgő-völgyi erdőrezervátum illegális terepjáró és quad forgalmát említette, míg az NPI munkatársa a parlagi sasokról hozott egy példát, ugyanis ennél a fajnál, ha a fészektől már 4-500 méterre zavarás van, az negatívan befolyásolhatja a madarak életminőségét. Jelen pillanatban nagyon kevés olyan hely van a Mátrában, ahol akkora fák lennének, amik egy sasfészket jól megtartanak, és nincs alattuk turistaút, gombázóhely, vagy ne mennének arra crossmotorosok.

Az erdészek abban a kérdésben nagyjából megegyeztek, hogy mely turisztikai rendezvények gyakorolnak hatást a természeti környezetre. Mind a ketten két-két teljesítménytúrát említettek meg, kiemelték a Mátrabérc Teljesítménytúrát, ezen kívül pedig egyikőjük a Hanák Kolos Emléktúrát, míg a másik a Téli Mátra teljesítménytúrát hozta fel példának. Egyikük úgy látja, hogy mindenki törekszik az erdő védelmére, a túrák után leszedik a jelöléseket, és összegyűjtik az esetleges eldobott szemetet. A másik erdész azért megjegyezte, hogy többezres rendezvényekről beszélünk, emiatt főleg az állatvilágot elég nagy terhelés éri. Az NPI munkatársa erre a kérdésre nem adott olyan választ, ami a dolgozatom szempontjából releváns lenne.

Amikor a turizmus szezonálisából adódó esetleges problémákra kérdeztem rá, némiképp eltérő válaszokat kaptam. Az egyik erdész úgy vélte, hogy az aktív turizmusnak nem igazán van szezonálisága, télen és nyáron ugyanolyan sokan vannak, míg a másik erdész azt nyilatkozta, hogy ha a két csúcs környéke kifehéredik, akkor azért a szokásosnál is jobban bedugul a Mátra. Az NPI munkatársa részletesebben járta körbe a kérdést. Szerinte éppen tavasztól ősziig nagy a terhelés, hiszen ilyenkor költenek a madarak, a pocsolyákban ekkor szaporodnak a kételtűek, ez a növények vegetációs ideje, növekednek, virágznak és magokat hoznak. Már egy kisebb zavarás is befolyásolhatja ezeket a folyamatokat, nem beszélve arról, hogy egy eldobott csikk vagy egy felelőtlen turista tűzgyújtása tüzet okozhat. Télen a sélés miatt nagyszámú turista van jelen a Mátrában, aminek legkárosabb vonzata talán a hóágyúzás, ami miatt a Felső-Mátrában már vízhiány van. A szállodáknak nagy a vízigénye, gyakorlatilag elhasználják a Mátrában lévő víztározók vizét, így ahhoz, hogy komolyan lehessen hóágyúzni, további tározókra lenne szükség, de ez nem jó. Ha felfogják a védett területek környékén lévő kis vízfolyások vizét, azok természeti környezete vízhiányos lesz. Emellett a hóágyúzás azért is probléma, mert keletkezik egy vastag, összetömörödő, -jegesedő réteg, ami nagyon későn olvad el, így az ez alatt található – Mátraszentimrén ráadásul fokozottan védett – gyepek elmarad a fejlődésben, és ezt nem is tudja bepótolni. A szezonális kapcsán felmerült még a gombázás is, ugyanis ez is időszakos terhelést eredményez, a túl sok gombázó jelentős kárt tud okozni a mészkerülő bükkösökben, például Parád, Parádsasvár vagy Galyatető környékén.

Kíváncsi voltam arra is, hogy voltak-e a turizmushoz köthető konfliktusok vagy károkozások a tájvédelmi körzetben. Kérdésemre a két erdész eltérő választ adott, az NPI munkatársa pedig újfent egy részletesebb betekintéssel szolgált a problémába. Az egyik erdész úgy vélte, hogy a rongálás ritkább jelenség, ezzel szemben kollégája konkrét példát is említett a rongálásra, ugyanis megtörtént, hogy valakik szétverték egy tanösvény táblát. Az NPI munkatársától megtudtam, hogy a sziklamászókkal inkább régebben voltak konfliktusok, amikor a tájvédelmi körzet megalakulásával sok korábbi sziklamászó hely térbeli vagy időbeli korlátozás alá került. Ezzel vagy a sziklák növényzetét védték, vagy magát a fokozottan védett területet, vagy egy fokozottan védett madár – például a vándorsólyom – költési területét. Jelenleg van olyan sziklafal, ami folyamatosan mászható – például a Báránkyő –, és vannak olyanok, amelyek egyáltalán nem, vagy csak korlátozottan. Mindig vannak, akik sátoroznak, tűzrakót csinálnak a sziklafal tetejére, ahová nem szabadna, de ezek most már ritkábbak. 2022 májusában a rali verseny Natura 2000

területen ment, és érintette a tájvédelmi körzet határát is, ahol több mint tíz kétéltű szaporodóhely van és hat fokozottan védett fehérhátú fakopáncs fészkelési területe ismert. Ráadásul, ha egy autóval műszaki probléma adódik, ott kifolyhat az olaj, belekerülhet egy vizes élőhelybe, ahol épp a fokozottan védett alpesi göte szaporodik. Ezen kívül annak ellenére, hogy 2022 extrém száraz év volt, mégis legalább hat helyen találtak a kollégák tűzrakásra utaló nyomot, illetve égő tüzet is.

A következő kérdésemben afelől érdeklődtem, hogy tapasztaltak-e változást a turisták viselkedésében az elmúlt években. Az erdészek szerint egyre több környezettudatos ember jár a természetben, az NPI munkatársa pedig újfent a sziklamászókat hozta fel példának, hogy az ő hozzáállásukban már tapasztalható változás.

Az utolsó blokkban olyan kérdéseket tettem fel, melyekből azt szerettem volna megtudni, hogy milyen turizmussal kapcsolatos iránymutatásai, intézkedései vannak a két szervezetnek, valamint kíváncsi voltam a véleményükre a turizmus korlátozásával, a turisták elől elzárt területekkel kapcsolatban. Abban mindhárman egyetértettek, hogy nincs olyan lehatárolás, miszerint a védett és nem védett területeken más lenne a turisztikai elképzelés. Az egyik erdész szerint komoly hiányosság, hogy az erdőrezervátumokban az „A zónák”, azaz a legérinthetlenebb zónák, ahol igazából csak természetvédelmi beavatkozások lehetnének, már 20 éve ki lettek jelölve, de még mindegyiken van turistaút, holott ezeket már a kijelöléskor meg kellett volna szüntetni. Az Egererdő Zrt.-nél emellett központi előírás, hogy a turisztikai létesítményeket lehetőleg ökotudatosan kell fenntartani, azaz sok szálláshelyükön van napelem, napkollektor vagy faelgázosító kazán, emellett az egyes fejlesztéseket is törekednek minél fenntarthatóbb módon kivitelezni. Az NPI most készíti a Gyöngyös-Mátra Turisztikai Közhasznú Egyesülettel közösen egy táblát a Sár-hegyre, ami éppen a természetben való viselkedésről fog szólni. Emellett pályáznak még további táblákra is, amiket Mátrakeresztesen, Parádon, Parádsasváron, Szurdokpüspökiben és Gyöngyösön fognak elhelyezni.

Az egyes turisztikai ágakra vonatkozó szabályozással kapcsolatban az erdészek elmondták, hogy az Erdőtörvény azt szabályozza, hogy ki mehet rá az útra, valamint a kerékpárosokra külön kitér, ugyanis ők azokon az utakon kerékpározhatnak szabadon, amelyek kerékpárútnak lettek kijelölve, de más útra nem térhetnek rá. Vonatkozik szabályozás arra is, hogy erdőterületen gépjárművel csak engedéllyel és meghatározott célból lehet erdei utakat használni, de a

legnagyobb harcot az erdészek még így is az illegális gépjárműbehajtásokkal vívják, annak ellenére, hogy az erdészeti utak bejáratainál, a közúti becsatlakozásnál sorompók vannak. Az egyik erdész elmondta, hogy az egyes turisztikai ágak környezetterhelését jellemzően azzal tudják minimalizálni, hogy közvetítik az egyes programok szervezőinek a terület természetvédelmi kezelője által előírt korlátozásokat, valamint próbálják a turistákat az attrakciók környezetében tartani, melyre Galyatető kiváló példa.

Az interjú során arra is rákérdeztem, hogy voltak-e már a turisták fegyelmezésére irányuló intézkedések, valamint konkrét esetekre is kíváncsi voltam. Mindhárom interjúalany egyetértett abban, hogy bár fel lehet szólítani a szabályszegőt a cselekvés abbahagyására, de semmi nem garantálja, hogy ezt később is be fogja tartani, nekik pedig nincsenek olyan eszközeik, hogy megbizonyosodjanak, az illető valóban betartja-e a későbbiekben a szabályokat. Volt olyan esetre is példa, hogy elkaptak egy illegális crossmotorost, aki mindent elismert, jelen volt a természetvédelmi őr, a kerületvezető erdész és az erdészvezető is, az NPI jogásza mégis azt tanácsolta, hogy hagyják az ügyet, ugyanis jogilag nem egyértelmű a szabályszegés.

Feltettem kérdést arra vonatkozóan is, hogy az interjúalanyaim szerint vannak-e, és ha igen, akkor melyek azok a területek a tájvédelmi körzet területén, ahol szabályozni kellene a turizmust. Az egyik erdész azt nyilatkozta, hogy ő nem ismeri elég jól a Mátrát ahhoz, hogy tudjon mondani konkrét helyszínt. A turisták elől elzárt területekről úgy vélekedik, hogy ugyan az elzárás hatásos módja lehet a természeti értékek megőrzésének, mégis érdemes lenne egy bizonyos időszakban ezt feloldani, és szakember felügyelete mellett megtekinthetővé tenni a területeket – ez talán minimalizálná az illegális behatolók számát. A másik erdész sem tudott olyan helyet mondani, ahol véleménye szerint szabályozni kellene a turizmust, de ő azért nem, mert a tapasztalatai alapján sehol sem szokott zsúfoltság lenni a Mátrában. Egyedül a „kékesi zúzmarát” említette, azt az időszakot, amikor hó van a Kékesen. Ilyenkor lezárják az odavezető utat, mert fenn közlekedési káosz alakul ki. Az erdészekkel ellentétben az NPI munkatársának konkrét meglátása volt arról, hogy hol kellene szabályozni, korlátozni a turizmust: a Kékes Erdőrezervátumban és a Csörgő-völgy Erdőrezervátumban, azért, hogy a rezervátumok érintetlensége megmaradjon. Elmondta, hogy a legfrekvenciáltabb területeken – például a Kékestetőn – úgy igyekeznek minimalizálni a környezetterhelést, hogy próbálnak minél többször megjelenni, és az esetleges elkószáló turistákat visszaterelni a kijelölt turistautakra.

4.2 A Mátra Térségi Aktív Turisztikai Stratégia elemzése

A Mátra Térségi Aktív Turisztikai Stratégia az alábbi jövőképet festi le: A Mátra Térségi Aktív Turisztikai Stratégiában tervezettek szerint 2030-ra a Mátra Magyarország egyik legnépszerűbb turisztikai célpontjává fejlődik. Ez lesz az ország legfontosabb sí- és hegyikerékpáros terepe, a természetjárók kedvelt célpontja, az extrém sportokat kedvelők központja, mely számtalan rangos hazai sportrendezvénynek ad majd helyet. A tervek szerint a turisták a hegyre környezetbarát tömegközlekedéssel jutnak fel járművüket a hegy tövében hagyva, ezzel csökkentve a terület autóforgalmát és levegőszennyezését. A program segítené a helyieket abban, hogy megmaradjanak a hagyományos tájhasználati módoknál és ezáltal a hagyományos tájkép fenntartásánál. A program célja, hogy a területen található tavakat és környéküket minél kisebb beavatkozás érje, hogy úgy váljanak aktív turisztikai központokká, hogy közben megőrzik a természetközeli környezetüket és hangulatukat.

Ennek a jövőképnek az eléréséhez a stratégia háromféle célt határoz meg:

1. 5 db **átfogó célt**: – (1) Fenntartható és környezettudatos turizmusfejlesztés, (2) Területi egyensúly megteremtése: a Mátra-tudat területi kiterjesztése, (3) Helyi adottságokra alapozott turizmusfejlesztés, (4) Aktív turizmust kiszolgáló infrastruktúra fejlesztése, (5) Jármódspecifikus élményláncok fejlesztése –,
2. melyekhez komplex turisztikai élménycsomagokat kapcsol (a Mátrai 13+1), melyekbe **területi célokat** foglal bele.
3. Mindezekhez 5 db **fejlesztési cél** kapcsolható – (1) Vonzerőfejlesztés, (2) Infrastruktúra fejlesztése, (3) Szolgáltatások fejlesztése, (4) Marketing, promóció és információ, (5) Koordináció és menedzsment –, amik szükségesek az élménycsomagok elemeinek kialakításához.

Az öt átfogó cél közül az első foglalkozik a fenntartható és környezettudatos turizmusfejlesztéssel. Kiemelt hangsúlyt helyez azon értékek védelmére és megőrzésére, amik a Mátrát turisztikai desztinációvá teszik, azaz az erdőkre, vizekre, csendre, nyugalomra, tiszta levegőre, valamint a természeti és táji attrakciókra. A turizmus növelését és az attrakciófejlesztéseket úgy kívánja elérni, hogy ne veszélyeztesse a környezet eltartóképességét és egyensúlyát, mi több, ahol lehet, a környezetminőség javuljon, ne romoljon. Alapvetőnek tekinti, hogy minden fejlesztés a környezetvédelem és a fenntarthatóság elvén alapul, és ugyan

fontos cél a vendégforgalom bővítése és az eltöltött vendégéjszakák számának növelése, a tömegturizmus helyett a szelíd turizmust részesíti előnyben. Nélkülözhetetlennek tartja a turisták edukálását és szemléletformálását, ezzel próbálva tisztán és hulladékmentesen tartani a Mátrát. A második átfogó cél a területi egyensúly megteremtése, ugyanis a mátrai turizmus egyik legnagyobb problémája, hogy „*Magyarországon mindenki ismeri és szeretné felkeresni a Kékest, de a Mátrán belül szinte mindenki csak a Kékest szeretné felkeresni*” (Kukely et al. 2021b:17), ami a Kékes térségére nagyon nagy környezeti terhelést ró. Ezért is fontos a hegység többi régiójának is a turisztikai fejlesztése, turisztikai potenciáljának hasznosítása, hogy a vendégforgalmat elossza a térségben. Ehhez azonban fontos az aktív turizmust kiszolgáló infrastruktúra fejlesztése, a szolgáltatás- és vonzerőfejlesztés.

4.2.1 Vonzerőfejlesztés

A Mátra számos vonzerővel rendelkezik, de ezek nagy része nem elég attraktív vagy ismert, így a vendégforgalom növeléséhez ezek megújítása, új attrakciók létrehozása szükséges.

Területi fókuszú intézkedésként jelenik meg a V1: Kékestető attraktivitásának növelése, mely a vonzerőfejlesztést elősegítő 12 intézkedés első pontja. A Kékestető attraktivitásának növelése intézkedéshez öt tevékenység tartozik, ezeket a 4. táblázatban tüntettem fel. Az egyes tevékenységek során meghatározott feladatok már konkrét projekteket is definiálnak, ezeket pontosztam a saját meglátásom alapján.

Úgy vélem a PK1: Mátraháza – Veronika-rét – Kékestető kabinos felvonó kialakítása és a PH1: Parkolók kialakítása projektek hosszútávon potenciálisan pozitív hatással lehetnek a természeti környezetre, ugyanis mind a két projekt jelentősen csökkenthetné a forgalmat elsősorban a Mátra felsőbb területein. A PK2: Tévétoronny háromágú épületrészének aktív funkciókkal való megtöltése és a PK3: Tévétoronny kilátóinak fejlesztése projekteket semlegesnek ítéltam a természeti környezet szempontjából, mivel a munkálatok alatt megnövekedett forgalomból adódó környezeti terhelésen kívül csak a megnövekedett turistaforgalomból származó környezetterhelésnek lehetne negatív hatása, de mivel mindkettő zárt téri projekt, így ennek a mértéke is elenyésző lehet. A PK4: Lombkorona sétány kialakítása egyéb élmények biztosításával potenciálisan káros lehet a természeti környezetre, mert ugyan a Kékestetőtől északra található, fokozottan védett erdőrész megőrzése érdekében a sétány az Országos Kéktúra vonalával nagyjából párhuzamosan haladna kelet felé az erdő belterületre eső részén, ez az

attrakció véleményem szerint azokat a turistákat is bevonzaná, akik egyáltalán nem fordítanak figyelmet a környezetük megóvására, tisztán tartására. A projekt üzemeltetésénél a megnövekedett turistaforgalom zavaró és szennyező hatását fel is tüntették kockázatként, ami ezt a feltételezésemet csak megerősíti. A PK5: Csúcskönek méltó környezet biztosítása projektről hasonlóan vélekedem, ugyanis ez Natura 2000 területet is érint, valamint a fejlesztés az eddigieknél is nagyobb és koncentráltabb turistaforgalmat generálhat, ennek pedig megnövekedett környezetkárosító hatása lehet. A PK6: Szakrális tér kialakítása projekt természetkárosító hatását azért vélem kérdésesnek, mert ugyan a projekttervben nincs feltüntetve jelentősebb potenciális környezetvédelmi kockázat, de erdős területen tervezik megvalósítani, és az sem tudható, hogy mekkora tömegek akarják majd igénybe venni a szolgáltatást. A PK7: Síugrósánc kilátóként való hasznosításával az a probléma, hogy a közvetlen közelében fokozottan védett terület helyezkedik el, amire a megnövekedett turistaforgalomból eredő zavarás és bolygatás potenciálisan károsan hathat. A projekt keretein belül egy tájékoztató tanösvényt is terveznek kialakítani, ahol a természeti értékeket is bemutatják majd, ennek edukációs szempontból akár pozitív hatása is lehet. A Kékestető attrakciófejlesztése intézkedéshez három továbbgondolásra tervezett projekt is tartozik. Ezek természetre gyakorolt hatásának megítélése nehezebb, ugyanis még nem készült róluk olyan projektterv, mint a kiemelt projektekről. Ennek fényében úgy vélem, hogy a PT1: Kékestető-Mátrafüred zipline és hullámvasút-zipline lecsúszópálya projekt természetre gyakorolt hatását ebben a szakaszban nem tudom megítélni, ugyanis még az sincs kitűzve, hogy hol is futna pontosan a két pálya. A PT2: Régi tévétorony hasznosítása véleményem szerint nem gyakorolna különösebb káros hatást a természetre, míg a PT3: Mátrai Gyógyintézet területén található kihasználatlan épületek, területek hasznosítása kérdéses projekt, mivel az épületek fokozottan védett területet érintenek, viszont magának a projekt megvalósításának és az üzemeltetésnek potenciálisan nem lenne környezetkárosító hatása. A PK10: Erdei legördülő pályarendszer projekttervében nincs feltüntetve semmilyen kiemelkedő potenciális környezetkárosító hatás, viszont értelmezésem szerint ez egy downhill pálya enyhébb változata lenne, és meglenne rá az esély, hogy nem csak a kerékpárosokat, hanem esetleg a crossmotorosokat is bevonzaná a fejlesztés. A PH2: Tematikus túraútvonala, (digitális) tanösvényfejlesztés projekt az edukációs aspektus miatt potenciálisan pozitív hatást is kifejthet a környezetre, PK8: Szánkópálya fejlesztése és PK9: Szánkópálya kialakítása a síugrósánc érkező

oldalán projekt tervezeténél pedig nincs feltüntetve környezetvédelmi kockázat, így ezeket semlegesnek ítélt meg.

4. táblázat: V1: Kékestető attraktivitásának növelése intézkedéshez tartozó tevékenységek és projektek
(Forrás: saját szerkesztés Kukely et al. (2021a) alapján)

V1: Kékestető attraktivitásának növelése		Természetre gyakorolt hatása potenciálisan kedvező	Természetre gyakorolt hatása potenciálisan semleges	Természetre gyakorolt hatása nehezen megállapítható	Természetre gyakorolt hatása potenciálisan káros
V1-T1: Közlekedési problémák attraktív megoldása	PK1: Mátraháza - Veronika-rét - Kékestető kabinos felvonó, Mátraházán látogatóközpont	x			
	PH1: Parkolók kialakítása	x			
V1-T2: Kékestető attrakciófejlesztése	PK2: Tévétoronny háromágú épületrészének aktív funkciókkal való megtöltése		x		
	PK3: Tévétoronny kilátóinak fejlesztése		x		
	PK4: Lombkorona sétány kialakítása egyéb élmények biztosításával				x
	PK5: Csúcskőnek méltó környezet biztosítása				x
	PK6: Szakrális tér kialakítása			x	
	PK7: Síugrósánc kilátóként való hasznosítása				x
	PT1: Kékestető-Mátrafüred zipline és hullámvasút-zipline lecsúszópálya			x	
	PT2: Régi tévétoronny hasznosítása		x		
	PT3: Mátrai Gyógyintézet területén található kihasználatlan épületek, területek hasznosítása			x	
	PK4: Lombkorona sétány kialakítása egyéb élmények biztosításával				x
V1-T3: Kékestető aktív turisztikai útvonalainak fejlesztése	PK10: Erdei legördülő pályarendszer				x
	PH2: Tematikus túraútvonalak, (digitális) tanösvényfejlesztés	x			
	PK8: Szánkópálya fejlesztése Mátraházán		x		
V1-T4: téli sportolási lehetőségek fejlesztése	PK9: Szánkópálya kialakítása a síugrósánc érkező területén		x		

A vonzerőfejlesztést elősegítő második intézkedés a V2: Felső-Mátra környezetének rendezése, melyhez két tevékenység, ezeken belül pedig 10 projekt tartozik (5. táblázat). Ezek között már szerepel olyan, például hálózatos projekt, amit már korábban értékeltem, így azt ismét nem fogom megtenni. A PK11: Felső-Mátra négyévszakos aktívturisztikai belépési pont fejlesztése és a PK16: Mátraszentistváni Sípark központi épületének kialakítása projekteket semlegesnek ítélt meg, ugyanis bár mindkét esetben érintettek Natura 2000-es besorolású területek, maguk a fejlesztések jellemzően belterületeken, illetve „kivett parkoló” besorolású területeken

valósulnának meg. A PK13: Szánkópálya kialakítása a Felső-Mátrában projekt nehezen meghatározható, ugyanis a Galyatetőre tervezett pálya hóágyúzható lenne, aminek környezetkárosító hatása van, viszont a mátraszentimrei pálya csak akkor működne, amikor természetes hó van. A PK14: Mátraszentistváni sítörök négyévszakos fejlesztése I. ütem projektnek hosszútávon véleményem szerint akár pozitív hatása is lehetne a természeti környezetre, ugyanis ebben a fázisban olyan négy évszakos víztározókat terveznek építeni, amik nagy esőzésekkor elraktároznák a csapadékot, amit aztán aszálykor ki lehetne juttatni, valamint erdőtüzek oltására is fel lehetne használni. A projekt második fázisában (PK15: Mátraszentistváni sítörök négyévszakos fejlesztése II. ütem) egy olyan „síhintát” terveznek létrehozni, ami összekötné a mátraszentistváni Sítörök a mátraszentlászlói sítörével és Piskésettővel, ezzel három hegycsúcs (Rubanya-hegy, Kút-hegy, Piskés-tető) és két település összeköttetése is megvalósulna, ami potenciálisan csökkenthetné a Mátra autós forgalmát. Ehhez azonban Mátraszentlászlón a már meglévő sífelvonókat lecserélnék új felvonókra, valamint a sítör aljától új felvonót építenének Piskésettőig, ami azért kockázatos, mert az új vezetékek/kötélpályák veszélyesek lehetnek például a madarakra, emiatt a projektet potenciálisan károsnak ítélem.

5. táblázat: V2: Felső-Mátra környezetének rendezése intézkedéshez tartozó tevékenységek és projektek
(Forrás: saját szerkesztés Kukely et al. (2021a) alapján)

V2: Felső-Mátra környezetének rendezése		Természetre gyakorolt hatása potenciálisan kedvező	Természetre gyakorolt hatása potenciálisan semleges	Természetre gyakorolt hatása nehezen megállapítható	Természetre gyakorolt hatása potenciálisan káros
V2-T1: Elérhetőség, megközelíthetőség javítása Felső-Mátra térségében	PH1: Parkolók kialakítása	x			
	PK11: Felső-Mátra négyévszakos aktív turisztikai belépési pont fejlesztés, Mátraszentistván-Mátraszentlászló		x		
V2-T2: Szolgáltatási színvonal javítása a Felső-Mátra térségében	PK13: Szánkópálya kialakítása a Felső-Mátrában			x	
	PK14: Mátraszentistváni sítörök négyévszakos fejlesztése - I. ütem	x			
	PK15: Mátraszentistváni sítörök négyévszakos fejlesztése - II. ütem				x
	PK16: Mátraszentistváni Sítörök központi épületének kialakítása (Alpincenter)		x		
	PK17: Mátraszentistváni Bike Park fejlesztése				x
	PK18: SNF Négyévszakos szabadterei sportpálya Galyatetőn				x
	PT4: Biatlon és sífutó centrum felújítása Galyatetőn				x
	PT5: Bikepark létrehozása Galyatetőn				x

A PK17, PK18, PT4 és PT5 projekteket mind potenciálisan káros hatásúnak ítéltam a természetre gyakorolt hatásuk alapján. A PK17: Mátraszentistváni Bike Park fejlesztése során ugyan egyeztettek a Bükk Nemzeti Park Igazgatósággal a pálya Mátrai Tájvédelmi Körzetre eső részéről, de ez nem jelenti azt, hogy az üzemeltetésnek később ne lehetne környezetkárosító hatása, főleg azt szem előtt tartva, hogy downhill- és egyéb kerékpárpályákról van szó. A PK18: SNF Négy évszakos szabadtéri sportpálya Galyatetőn projektnek már a tervezetében is ki van emelve, hogy a hóágyúzáshoz környezetvédelmi hatásvizsgálat és vízjogi engedély szükséges, valamint az üzemeltetésnél feltűntetik a mesterséges hópótlást jelentő környezeti kockázatokat. A PT4: Biatlon és sífutó centrum felújítása során elsősorban a Natura 2000 területek érintettsége jelent problémát a jelentősebb földmunkákkal járó beavatkozások miatt, illetve a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság a hópótlást, hóágyúzást sem támogatja a területen. A PT5: Bikepark létrehozása Galyatetőn projekt esetében a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság alternatív területeket javasolt a megvalósításra, ugyanis az eredeti helyszín védett területeket érintene.

6. táblázat: V3: Kaland- és élményparkok, -útvonalak kialakítása, fejlesztése intézkedéshez tartozó tevékenységek és projektek *(Forrás: saját szerkesztés Kukely et al. (2021a) alapján)*

V3: Kaland- és élményparkok, -útvonalak kialakítása, fejlesztése		Természetre gyakorolt hatása potenciálisan kedvező	Természetre gyakorolt hatása potenciálisan semleges	Természetre gyakorolt hatása nehezen megállapítható	Természetre gyakorolt hatása potenciálisan káros
V3-T1: Kaland- és élményparkok kialakítása	PK12: Aktív Családi Park kialakítása a Felső-Mátrában		x		
	PT8: Kaland- és élménypark kialakítása a Farkasmályi kőbányában		x		
V3-T2: Kaland-útvonalak fejlesztése, kialakítása	PE9: Kaland- és élménypark fejlesztése Gyöngyöspatán			x	
	PK20: A tari Szakadás-árok fejlesztése			x	
	PK25: Via ferrata útvonal fejlesztése Holló-kőn		x		
	PK27: Longboard pálya kialakítása Abasáron		x		
	PT1: Kékestető-Mátrafüred zipline és hullámvasút-zipline lecsúszópálya			x	

A V3: Kaland- és élményparkok, -útvonalak kialakítása, fejlesztése intézkedésen belül hét projekt található (6. táblázat), amiből a PT1: Kékestető – Mátrafüred zipline és hullámvasút-zipline lecsúszópálya projekttel már korábban foglalkoztam, így azt itt nem részletezem még egyszer. A PK12, PT8, PK25 és PK27 projekteket mind semleges hatásúnak ítéltam a természetre gyakorolt

hatásuk alapján, mivel a PK12: Aktív Családi Park kialakítása a Felső-Mátrában projekt elsősorban belterületen valósulna meg, illetve a PT8: Kaland- és élménypark kialakítása a Farkasmályi kőbányában a felhagyott kőbánya területét érintené. A PK25: Via ferrata útvonal fejlesztése Holló-kőn projekt helyszíne eddig is egész évben korlátozás nélkül mászható mászóiskola volt, a PK27: Longboard pálya kialakítása Abasáron projekt közelében pedig ugyan ott van a Gyöngyösi Sár-hegy Természetvédelmi Terület, de a szerpentin, ahova tervezik a pályát, nem érint védett területet. A másik két projekt, a PE9 és PK20 projektek természetre gyakorolt hatását nehéz megítélni, mivel a PE9: Kaland- és élménypark fejlesztése Gyöngyöspatán projekttel kapcsolatban még további egyeztetésekre van szükség a Bükki Nemzeti Park Igazgatósággal és az Egererdő Zrt.-vel. A PK20: A tari Szakadás-árok fejlesztése projekt természetre gyakorolt hatása azért nehezen megítélhető, mert míg a projekt leírásában kiemelik a fejlesztés egyik előnyét, miszerint természetvédelmi szempontból nem vet fel komoly kockázatot, addig a projektmegvalósítás kockázatánál feltűntetik a megvalósítás során esetlegesen bekövetkező környezeti károkat, valamint az üzemeltetés kockázatánál a turizmus környezetkárosító hatását és az elturistasodást. Utóbbi azért is lehet probléma, mert ez a terület a turisták körében egyelőre nem annyira ismert, így nagy változás lenne a szurdokvölgy kiépítése.

A V4: Látogatóközpontok fejlesztése intézkedés keretén belüli PK1: Mátraháza – Veronika-rét – Kékestető kabinos felvonó, valamint Mátraházán látogatóközpont kialakítása projektet már korábban értékeltem, így arra itt nem térek ki. Ezen kívül három projekt sorolandó még ide (7. táblázat), a PT11: ENJOY Park és látogatóközpont kialakítása Pásztón, a PT7: Harkály Ház szolgáltatásainak fejlesztése és a PE8: Gyöngyösi Mátra Múzeum látogatóközponttá történő fejlesztése, melyeket mind semlegesnek ítéltam a természetre gyakorolt hatásukat tekintve. Mind a három projektről kevés információ szerepel a stratégiában, de az egyértelmű, hogy a munkálatok potenciálisan nem fognak érinteni természeti területeket.

7. táblázat: V4: Látogatóközpontok fejlesztése intézkedéshez tartozó tevékenységek és projektek (Forrás: saját szerkesztés Kukely et al. (2021a) alapján)

V4: Látogatóközpontok fejlesztése		Természetre gyakorolt hatása potenciálisan kedvező	Természetre gyakorolt hatása potenciálisan semleges	Természetre gyakorolt hatása nehezen megállapítható	Természetre gyakorolt hatása potenciálisan káros
V4-T1: Új látogatóközpontok, információs pontok fejlesztése	PK1: Mátraháza - Veronika-rét - Kékestető kabinos felvonó, valamint Mátraházán látogatóközpont kialakítása	X			
	PT11: ENJOY Park és látogatóközpont kialakítása Pásztón		X		
V4-T2: Meglévő központok fejlesztése	PT7: Harkály Ház szolgáltatásainak további fejlesztése		X		
	PE8: Gyöngyösi Mátra Múzeum látogatóközponttá történő fejlesztése		X		

A V5: Komplex kilátóhely-fejlesztés intézkedés három projektje (8. táblázat) közül a PK7: Súgrósánc kilátóként való hasznosítása projektet már kiértékeltem, a PT9: Gyöngyöspatai kilátófejlesztés projekt pedig még csak ötlet szinten létezik, részben a még nem tisztázott helyszín miatt. A PK28: A verpeléti Vár-hegy környezetrendezése projekt akár pozitív hatással is lehetne a természetre, ugyanis a projekttervben megjelenik az invazív növények visszaszorítása, valamint az egyéb tevékenységeket (lépcsők és korlátok cseréje, javítása stb.) is környezetileg fenntartható módon tervezik megvalósítani. Ennek ellenére a projektmegvalósítás kockázatánál feltüntették a védett területek károsodását, valamint az üzemeltetés kockázatánál a megnövekedett turistaforgalomból származó környeztkárosítást, szennyezést és rongálást, így végül kérdéses/nehezen meghatározható projektnek ítéltam.

8. táblázat: V5: Komplex kilátóhely-fejlesztés intézkedéshez tartozó tevékenységek és projektek (Forrás: saját szerkesztés Kukely et al. (2021a) alapján)

V5: Komplex kilátóhely-fejlesztés		Természetre gyakorolt hatása potenciálisan kedvező	Természetre gyakorolt hatása potenciálisan semleges	Természetre gyakorolt hatása nehezen megállapítható	Természetre gyakorolt hatása potenciálisan káros
V5-T1: Természetes kilátópontok környezetének rendezése	PK28: A verpeléti Vár-hegy környezetrendezése			X	
V5-T2: Kilátók létesítése	PK7: Súgrósánc kilátóként való hasznosítása				X
	PT9: Gyöngyöspatai kilátófejlesztés			X	

A V6: Tavak bekapcsolása az aktív turizmusba intézkedés két projektje (9. táblázat) közül a PE12: Maconkai-víztározó körüli aktív- és ökoturisztikai fejlesztések projektről semmilyen információ nincs a stratégiában, pedig ez természetvédelmi szempontból fontos lehet. A PH3: Terepfutókörok kialakítása projekt akár pozitívan is hathat a természetre, ugyanis ha vannak kiépített útvonalak, akkor véleményem szerint kisebb valószínűséggel térnek le a futók az utakról.

9. táblázat: V6: Tavak bekapcsolása az aktív turizmusba és V7: Arborétumok, egyéb természeti területek aktív turisztikai fejlesztése intézkedésekhez tartozó tevékenységek és projektek *(Forrás: saját szerkesztés Kukely et al. (2021a) alapján)*

V6: Tavak bekapcsolása az aktív turizmusba		Természetre gyakorolt hatása potenciálisan kedvező	Természetre gyakorolt hatása potenciálisan semleges	Természetre gyakorolt hatása nehezen megállapítható	Természetre gyakorolt hatása potenciálisan káros
V6-T1: Tavak és környezetük komplex aktív turisztikai fejlesztése	PE12: Maconkai-víztározó körüli aktív- és ökoturisztikai fejlesztések			X	
	PH3: Terepfutókörok kialakítása	X			
V7: Arborétumok, egyéb természeti területek aktív turisztikai fejlesztése					
V7-T1: Erdőrezervátumok tematikus túrákkal történő felfedezése szakvezetéssel	PH2: Tematikus túraútvonalak, (digitális) tanösvényfejlesztés			X	
V7-T2: Arborétumok, egyéb természeti értékek megóvása, fejlesztése aktív turisztikai bemutatása	PK20: A tari Szakadás-árok fejlesztése			X	
	PK28: A verpeléti Vár-hegy környezetrendezése			X	
	PH2: Tematikus túraútvonalak, (digitális) tanösvényfejlesztés	X			

A V7: Arborétumok, egyéb természeti területek aktív turisztikai fejlesztése intézkedéshez három projekt tartozik (9. táblázat), melyekből kettőt – a PK20: A tari Szakadás-árok fejlesztése és a PK28: A verpeléti Vár-hegy környezetrendezése – már értékeltem. A PH2: Tematikus útvonalak, (digitális) tanösvényfejlesztés hálózatos projekt, aminek keretein belül többek között az erdőrezervátumokba is terveznek szakvezetéses túrákat szervezni. Ennek a természeti környezetre gyakorolt hatását azért nehéz meghatározni, mert azzal, hogy bizonyos időpontokban megnyitják az egyébként turizmus elől elzárt területeket, az érdeklődőknek lesz lehetőségük szakember felügyelete mellett megtekinteni a területet, ezzel azonban megint megjelenne a rezervátumokban a zavarás és a bolygatás problémája.

Az aktív turizmushoz kapcsolódó vonzerőfejlesztést elősegítő utolsó öt intézkedésnek (10. táblázat), és a hozzájuk tartozó projekteknek véleményem szerint nincs közvetlen kapcsolata a természeti környezethez, illetve mindegyik projekt vagy olyan hálózatos projekt, amit már értékeltem, vagy továbbgondolásra javasolt, vagy „egyéb” besorolású, azaz nincs hozzájuk tartozó konkrét projektterv, ennek fényében ezeket nem értékelem.

10. táblázat: V8, V9, V10, V11 és V12 intézkedésekhez tartozó tevékenységek és projektek *(Forrás: saját szerkesztés Kukely et al. (2021a) alapján)*

V8: A múlt értékeinek felújítása, bemutatása, attrakcióinak fejlesztése	V8-T1: Meglévő épített értékek felújítása, fejlesztése	PK5: Csúcskőnek méltó környezet biztosítása
		PE10: Kanászvár látogathatóvá tétele
		PE11: Mátraszentimrei rekonstruált üvegkúta felújítása
		PE15: Recski Nemzeti Emlék hely fejlesztése
		PE16: Római Katolikus templom és környezetének megújulása Gyöngyöspatán
		PE17: Tar Lőrinc-udvarház helyreállítása
V9: Bányászati hagyományok megismerése, bányák látogathatóvá tétele, új funkcióval való megtöltése	V8-T2: Új attrakciók kialakítása, aktív turizmusba történő bekapcsolása	PE6: Aba Sámuel XI. századi királyi központjának teljes feltárása,
		PE7: Avar-kori emlékpark kialakítása Gyöngyöspatán
		PE13: Pálos kolostor és kápolna építése, pálos emlékpark kialakítása Pálosvörösmarton
	V9-T1: Felhagyott, rekultivált bányaterületek hasznosítása aktív turisztikai célokra	PT8: Kaland- és élménypark kialakítása a Farkasmályi kőbányában
V10: Tájházak felújítása, aktív turizmusba történő bekapcsolása	V9-T2: Bányászati hagyományok és geológiai értékek bemutatása a Mátra-vidéken	PT10: Mátrai ércbányászat bemutatása
	V10-T1: Mátrai falumúzeumok hálózatának fejlesztése, promóciója, aktív turisztikai kapcsolatok javítása	PT10: Mátrai ércbányászat bemutatása
V11: Borászati hagyományok bemutatása	V11-T1: pincefalvak, pincesorok megújítása, borászati múzeum kialakítása, aktív turisztikai integrációja	PH2: Tematikus túraútvonalak, (digitális) tanösvényfejlesztés
	V11-T2: Mátrai borok és pincék aktív turisztikai integrálása	PH2: Tematikus túraútvonalak, (digitális) tanösvényfejlesztés
V12: Kastélyok, kúriák és környezetük megújítása, aktív turisztikai hasznosítása	V12-T1: Kastélyok, kúriák és környezetük aktív turisztikai hasznosítása	PE18: Kisterenye Gyürky-Solymossy-kastély és kastélykert felújítása

4.2.2 Az infrastruktúra fejlesztése

Az aktív turizmus fejlődéséhez szükséges infrastruktúra fejlesztését nyolc intézkedés segíti elő. Ezen intézkedéseken belül túlnyomó részt olyan projektek találhatók, amelyeket a Vonzerőfejlesztés fejezetben már értékeltem, így ebben a fejezetben az eddig még nem feltüntetett projektekkal foglalkozom, valamint egy-egy intézkedést átfogóan értékelek.

A nyolc intézkedés közül három a kerékpáros sporthoz kapcsolódik (11. táblázat). Az I2 a kerékpárutak tervezését és megvalósítását, az I3 az erdei kerékpáros útvonalak fejlesztését és új szakaszok kijelölését, az I4 pedig bringaparkok, kerékpáros attrakciók létrehozását szorgalmazza. Kiemelt tevékenység az EuroVelo 14 útvonal kialakítása, ami egy egész Európát átszelő kerékpárút hálózat részét képezi. Hálózatos projektként jelenik meg az erdei kerékpárút-hálózat fejlesztése, melynek során az Egererdő Zrt. törekedni fog arra, hogy ne aszfaltburkolatú utak kerüljenek kialakításra, hanem lehetőség szerint stabilizált dózerutak vagy stabilizálatlan erdei utak. A projektleírásban az is kihangsúlyozásra kerül, hogy törekedni kell a természetvédelmi szempontból kifogásolhatónak tartott útvonalak, szakaszok felfestésének kerülésére. Megemlítendő még a PK26: Zagyva-völgyi kerékpárút hiányzó szakaszainak kialakítása projekt, ugyanis ennek kiépítésével a Mátra körbekerékpározhatósága is megvalósulna.

11. táblázat: I2, I3 és I4 intézkedéshez tartozó tevékenységek és projektek (Forrás: saját szerkesztés Kukely et al. (2021a) alapján)

I2, I3 ÉS I4 INTÉZKEDÉSEK			Természetre gyakorolt hatása potenciálisan kedvező	Természetre gyakorolt hatása potenciálisan semleges	Természetre gyakorolt hatása nehezen megállapítható	Természetre gyakorolt hatása potenciálisan káros
I2: Kerékpárutak tervezése, megvalósítása	I2-T1: EuroVelo 14 útvonal kialakítása	PH4: EV14 kiépítése			X	
	I2-T2: Mátra körbekerékpározásához szükséges hálózati hiányok megszüntetése	PK26: Zagyva-völgyi kerékpárút hiányzó szakaszainak kialakítása				
		PH4: EV14 kiépítése				
I3: Erdei kerékpáros útvonalak fejlesztése, új szakaszok kijelölése	I3-T1: Új erdei kerékpáros útvonalak kialakítása	PH5: Erdei kerékpárút-hálózat fejlesztése				
	I3-T2: Kerékpározásra kijelölt erdészeti utak felújítása	PH5: Erdei kerékpárút-hálózat fejlesztése				
I4: Bringaparkok, kerékpáros attrakciók kialakítása	I4-T1: Terepkerékpáros trailpark létesítése	PK10: Erdei legördülő pályarendszer				X
		PK21: Terepkerékpáros trailpark Szurdokpüspökiben				
	I4-T2: Bikepark létesítése	PK17: Mátraszentistváni Bike Park fejlesztése				
		PT5: Bikepark létrehozása Galyatetőn				
	I4-T3: Pumpapályák kialakítása					

Azonban azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy ugyan az I2-es és I3-as intézkedések és azok projektjei közvetett módon pozitív hatást gyakorolhatnak a természeti környezetre azzal, hogy csökkentik a Mátrában az autós forgalmat, azonban ezeknek a projekteknek a megvalósítása jelentősen megzavarná az erdei életközösségeket a kerékpárosok számának megnövekedése miatt. Úgy vélem, hogy ezeknél az intézkedéseknél mérlegelni kell, hogy melyik az úgynevezett „kisebb rossz” a természeti környezet szempontjából, ebből kifolyólag nehezen megítélhetőnek értékelem a két intézkedést. A négyes számú intézkedés – melyben bringaparkok, kerékpáros attrakciók kialakításához kapcsolódó projektek találhatók (PK10, PK17, PK21, PT5) – véleményem szerint potenciálisan káros hatást gyakorolna a természeti környezetre, ennek okát korábban már kifejtettem ezeknek a projekteknek az értékelésénél. Egyedül a PK21: Terepkerékpáros trailpark Szurdokpüspökiben projektet nem értékeltem eddig, de ennek a leírásában is olyan üzemeltetési kockázatokat tüntetnek fel, mint például a környezeti degradáció, emiatt ez is károsan hatna a természeti környezetre.

Az I6: Sípályák négyévszakos fejlesztése intézkedéshez három tevékenység kapcsolódik, melyeknek összességében az a célja, hogy fejlesszék a sí- és szánkópályákat, valamint az alpesi sípályák négyévszakosságát és hóbiztosságát. Ezen tevékenységek megvalósításának természetre gyakorolt hatása összességében nehezen meghatározható. Azért gondolom így, mert az ehhez tartozó projektek (PK8, PK9, PK13, PK14, PK15, PK18, PT4, PK14, PE1) jelentős részének egyenként potenciálisan nincs kiemelkedően káros hatása, viszont összességében egy olyan volumenű fejlesztésről beszélünk, ami nagy környezeti terhelést jelenthet, valamint a hóágyúzás természetre gyakorolt hatásának kérdése is fennáll.

Az I1: tematikus gyalogos útvonalak, (digitális) tanösvények kialakítása, fejlesztése és az I5: Lovasturisztikai hálózat fejlesztése intézkedésekről hasonlóan vélekedem, mint a kerékpáros úthálózat kiépítésével kapcsolatban, azaz hogy mérlegelni kell, melyik a fontosabb: az hogy csökkenjen a Mátrában az autós forgalom, vagy hogy kisebb legyen a zavarás az erdőkben. Az I7: Pihenőhelyek és kapcsolódó szolgáltatások fejlesztése intézkedés véleményem szerint közvetlenül nem gyakorol hatást a természeti környezetre, ezzel ellentétben a Szelfipontok kialakítása intézkedésnek (I8) potenciálisan káros hatása lehet. Amiatt gondolom így, mert a projektleírás alapján többek között az aktív turizmus szempontjából kevésbé ismert, de látványos helyeken alakítanak ki ezeket a pontokat, azaz olyan területeken, ahol a természeti környezet nagy valószínűséggel még nem alkalmazkodott a turizmusból fakadó zavaró hatásokhoz.

4.2.3 Szolgáltatásfejlesztés

Az aktív turizmus fejlesztéséhez biztosítani kell a turisták igényeihez kapcsolódó szolgáltatások, szolgáltatás-hálózatok kialakítását és fejlesztését. Ennek érdekében a stratégia kilenc intézkedést határoz meg (12. táblázat). Összességében úgy vélem, hogy ezek a szolgáltatásfejlesztések alapvetően nem jelentenek komolyabb természetvédelmi kockázatot. A kiemelt projektek közül eddig a PK22: Anna-ligeti Üdülőtábor megújítása Szurdokpüspökiben, a PK23: Kerékpáros túraközpont, turisztikai információs pont kialakítása és a PK24: Észak-Mátrai Aktív Családi Központ kialakítása elnevezésűeket nem értékeltem. Egyedül a PK23 projektnél áll fenn az a kockázat, hogy a nagyobb rendezvények, illetve forgalom esetén fokozott környezetterhelés jelentkezik, de úgy vélem, ez megfelelő intézkedésekkel mérsékelhető vagy kiküszöbölhető lehet. A másik két projektnek – PK22 és PK24 – véleményem szerint nincs potenciális környezetkárosító hatása.

12. táblázat: A szolgáltatásfejlesztéshez kapcsolódó intézkedések és projektek *(Forrás: saját szerkesztés Kukely et al. (2021a) alapján)*

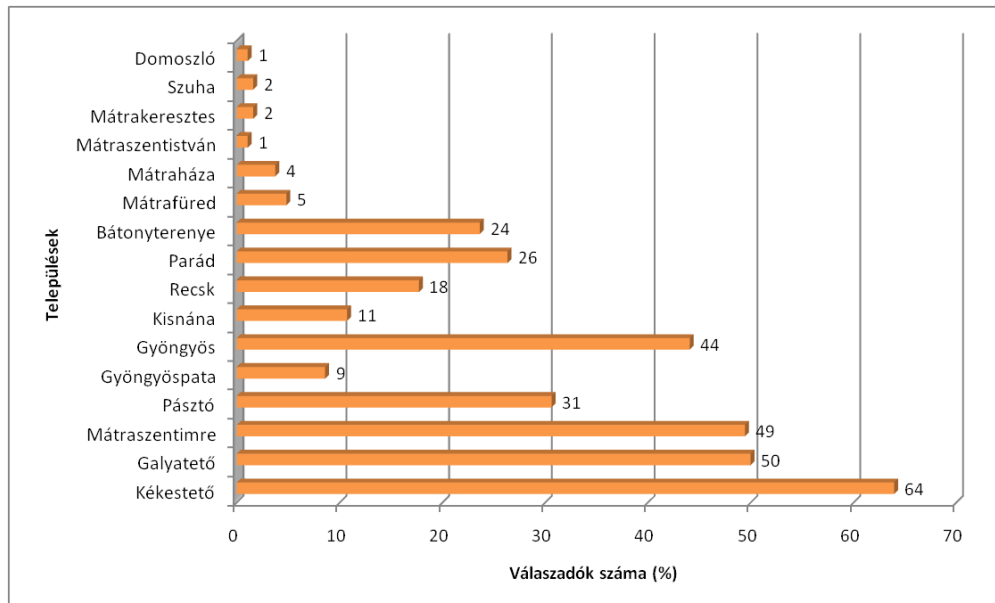
SZ1: Erdei szálláshelyek fejlesztése	SZ1-T1: Meglévő erdei szálláshelyek fejlesztése
	SZ1-T2: Új erdei szálláshelyek kialakítása
SZ2: Zarándokszállások fejlesztése	SZ2-T1: Új zarándok-szállások kialakítása
	SZ2-T2: Meglévő zarándok-szállások aktív turisztikai integrálása
SZ3: Ifjúsági táborok, erdei iskolák fejlesztése	SZ3-T1: Egykori ifjúsági táborok, üres házak turisztikai szálláshellyé alakítása, fejlesztése
	SZ3-T2: Meglévő táborhelyek fejlesztése
SZ4: Étkezési lehetőségek fejlesztése	SZ4-T1: Mátra-menü promótálása
SZ5: Kerékpár és e-bike kölcsönzési térségi hálózat, kerékpáros centrum kialakítása, kerékpáros szervizpontok telepítése	SZ5-T1: Kerékpárkölcsönző-rendszer kiépítése
	SZ5-T2: Kerékpáros centrum kialakítása, szervizpontok létesítése
SZ6: Mátrai kerékpárosbarát szolgáltatói hálózat kialakítása	SZ6-T1: Kerékpárosbarát minősítés megszerzésének ösztönzése
SZ7: Kerékpárszállítás feltételeinek javítása a közösségi közlekedésben	SZ7-T1: Volánbuszokon kerékpárszállítás megteremtése bizonyos viszonylatokban
SZ8: Síeléshez kapcsolódó szolgáltatásfejlesztés	SZ8-T1: Sípályák oktatási célú használatának erősítése
	SZ8-T2: Sípályák környezetében lévő vendéglátás fejlesztése
	SZ8-T3: Sípályák közötti együttműködés fejlesztése
SZ9: Hegyimentéshez kapcsolódó szolgáltatásfejlesztés	SZ9-T1: Hegyimentéshez kapcsolódó szolgáltatásfejlesztés

4.3 A kérdőíves felmérés eredményei

A kérdőíves adatfelvételezéssel az volt a fő célom, hogy átfogó képet kapjak a Mátrába érkező turisták szokásairól, megtudjam, hogy milyen fejlesztéseket látnának szívesen, és hogyan vélekednek egy-egy sportág környezeti hatásáról. A kérdőívet összesen 186 személy töltötte ki.

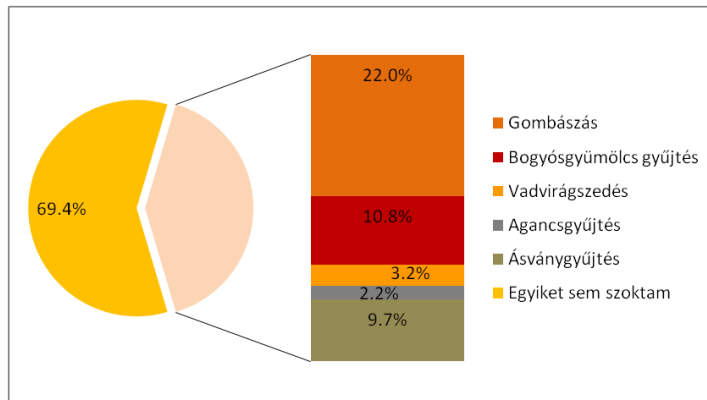
Legelőször azt kérdeztem, hogy **milyen gyakran utaznak a Mátrába**, melyre a válaszadók 33%-a válaszolta, hogy havonta többször vagy havonta, 36% évente többször, 31% évente, 20% ritkábban, mint évente, 2% még csak egyszer volt, 5% pedig ott lakik vagy dolgozik. A kitöltők közül senki sem jár heti rendszerességgel a Mátrába. A második kérdésem az volt, hogy **az év melyik időszakában látogatnak a területre**. Itt több választ is meg lehetett jelölni, így a tavasz – nyár – ősz időszak mondhatni egyenlő 69, 68 és 67%-kal, a téli időszak pedig valamivel kevesebb, ez 51%. A válaszadók több mint 80%-a egy (89 fő) vagy több napot (66 fő) szokott **egy utazás során a Mátrában tölteni**, 10% csak néhány órát, 1-1% egy hetet, illetve több hetet, és ismét 5% jelölte, hogy a területen lakik vagy dolgozik. A negyedik kérdésre, miszerint **kikkel utaznak a Mátrába**, a nagy többség (77%) a „családdal” opciót választotta, míg 48% a barátaival. 17% érkezik egyedül, 16% csoporttal, és mivel ennél a kérdésnél saját választ is meg lehetett adni, így kiderült, hogy 3% a tájfutótársaival, illetve 1-1% munka miatt, sportolókkal és teljesítménytúra keretein belül, illetve a munkatársaival érkezik. Mint az várható volt, a turisták több mint 80%-a (152 fő) autóval érkezik, ez után a busszal érkezők (7%), valamint a gyalogosan közlekedők (4%) voltak a legnagyobb számban. Még kisebb a kerékpárosok, valamint a vonattal közlekedők száma (3, illetve 2%), 3% pedig kombinált **közlekedési módot** adott meg. A következő kérdésnél azt kellett megjelölniük, hogy **a Máttra melyik részére szoktak utazni**, ezért ismét több választási lehetőséget jelölhettek meg, valamint saját választ is írhattak. A leglátogatottabb területek sorban Kékestető, Galyatető és Mátraszentimre voltak. Azokat a célterületeket, amiket egynél több személy jelölt a 13. ábra szemlélteti, a következő településeket pedig egy-egy fő jelölte meg: Abasár, Gyöngyösoroszi, Gyöngyössolymos, Jobbágyi, Kőkútpuszta, Markaz, Parádfürdő, Sástó, Sirok, Tar. Egy fő azt írta, hogy nem mindig köthető helyszínhez, hiszen a települések között szoktak túrázni, egy másik egyénnek pedig attól függ az úti cél, hogy épp hol van tájfutóverseny.

13. ábra: Turisztikailag frekvenciált területek százalékok megoszlása (Forrás: saját szerkesztés a kérdőíves felmérés alapján)

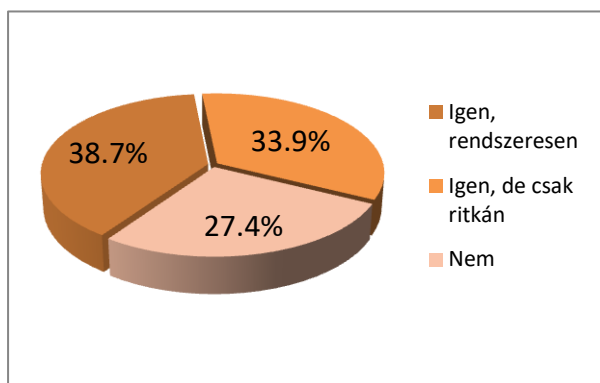
Az **utazás céljára** vonatkozó kérdés ismét több válaszadási lehetőséget tett lehetővé. A kitöltők 81%-a választotta az aktív kikapcsolódás valamely formáját. Az üdülés/pihenés opciót valamint a sportolást egyaránt 41% jelölte meg, 14% rendezvényekre is érkezik, 13% rokonlátogatás céljából, 12% fotózni is jön, a kulturális értékek miatt, valamint üzleti ügyben pedig egyaránt 8-8% érkezik. 4% kutatás céljából is felkeresi a Mátrát, 1-1% jelölte a vadászatot, a geocachinget, a gombászást, a gólyatábort, az iskolába járást, a cikkek készítését és azt, hogy a területen lakik. A válaszadók több mint 70%-a szokott sportolni a Mátrában. Ez a 132 fő a következő kérdésben azt is megválaszolhatta, hogy milyen sporttevékenységeket szokott folytatni a hegységben. Ezek a következők: természetjárás 57%, tájfutás 34%, terepfutás 13%, síelés 12%, terepkerékpározás 9%, sziklamászás 6%, sífutás 5%, országúti kerékpározás 5%, hódeszkázás és tájékozódási túra 1-1%, a lovaglás és paplanernyőzés opciót pedig senki sem választotta. A következő kérdésnél arra voltam kíváncsi, hogy **szoktak-e valamit gyűjteni** a Mátrába látogatásuk során, ennek alakulása a 14. ábrán látható. 69,4% egyáltalán nem szokott ilyen tevékenységet végezni, azonban a többiek közül van olyan, aki többféle dolgot is gyűjt.

14. ábra: Turisták által gyűjtött értékek. (Forrás: saját szerkesztés a kérdőíves felmérés alapján)

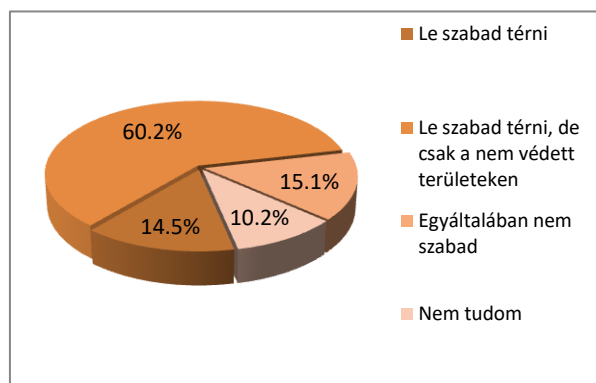

Az ezt követő két kérdésem arra vonatkozott, hogy **le szoktak-e térti a turista- és kerékpárutakról, illetve hogyan tudják, le szabad-e térti a kijelölt utakról**. A kitöltők 38,7%-a azt válaszolta, hogy rendszeresen le szokott térti az utakról. Ennek oka az lehet, hogy válaszadóim harmada (33,8%) tájfutó, akik sportjuk jellegénél fogva nem a kijelölt utakon futnak. A válaszok százalékos megoszlása a 15. és 16. ábrán látható.

15. ábra: Válaszok százalékos megoszlása az utakról való letérésről. (Forrás: saját szerkesztés a kérdőíves felmérés alapján)

16. ábra: Kitöltők tudásának százalékos megoszlása arról, hogy le szabad-e térti a kijelölt utakról. (Forrás: saját szerkesztés a kérdőíves felmérés alapján)

A következő kérdésnél arra kellett válaszolni, hogy a természetben való tartózkodásuk során **mit kezdenek a keletkezett szeméttel**. Szerencsére senki nem dobja el csak úgy a szemetét, 67%-uk hazaviszi, 20% kihelyezett kukákba teszi, 11% csak a szerves hulladékot dobja el, 1% pedig nem fordít erre külön figyelmet. 3 kitöltő saját választ írt: egyikük, ha van nála szemeteszsák, még mások szemetét is összeszedi, a másik kettő pedig nagyjából egyezik, azaz, ha van kuka, oda helyezik, ha nincs, akkor pedig a hátizsájukban gyűjtik, és hazaviszik. Az ezt követő kérdésnél arra kértem őket, hogy jelöljék be, szerintük **mi számít eldobható hulladéknak**. 33% minden

ételmaradékot eldobhatónak vél, 89% a gyümölcsfélék héjait gondolja annak, 23% a déligyümölcsök héjait, 8% a papír zsebkendőt / WC papírt / papírzacskót, 4% a lebomló műanyag tasakokat és palackokat, 2-2% bármilyen műanyagot, illetve az üveg és fém csomagolóanyagokat is annak véli, 6% pedig nem tudja. A kitöltők majdnem 87%-a nem szokott **kutyát sétáltatni** a Mátrában. Aki igen, annak 64%-a pórázon sétáltat, 28% nem, de a kutyája mellette halad és engedelmeskedik a parancsainak, 16% pedig hagyja, hadd csatangoljon a kutya. A következő kérdés szerint a válaszadók 83%-a nem szokott a természetben **tűzet gyújtani**.

A következő két kérdésben kilenc, illetve tíz **szolgáltatás-, valamint infrastrukturális fejlesztést** soroltam fel, és arra voltam kíváncsi, hogy a válaszadók melyeket látnák szívesen a Mátrában. Mind a kettőnél volt lehetőség egyedi válasz megadására is. A szolgáltatásfejlesztésnél a megadott válaszokon kívül (17. táblázat) 2% úgynevezett bivak szállásoknak örülne, egy kitöltő a mostani állapot megőrzése érdekében nem fejlesztené semmit, valamint egy fő szerint már így is túlterhelt a terület. Egy személy az erdei kisvasutakat környezetbarát fejlesztését szeretné, egy fő pedig a kempingek, kulcsosházak, erdei táborhelyek fejlesztését látna szívesen.

17. táblázat: Válaszadók preferenciájának százalékos megoszlása az egyes szolgáltatásfejlesztésekkel kapcsolatban. (Forrás: saját szerkesztés a kérdőíves felmérés alapján)

Szolgáltatásfejlesztés	Személyek száma (%)
Erdei szálláshelyek fejlesztése	71
Zarándokszállások létesítése	17
Ifjúsági táborok, erdei iskolák fejlesztése	33
Étkezési lehetőségek fejlesztése	45
Kerékpárkölcsonzési és szervízlehetőségek fejlesztése	23
Mátrai kerékpárosbarát szolgáltatói hálózat kialakítása	21
Kerékpárszállítás feltételeinek javítása a közösségi közlekedésben	22
Síeléshez kapcsolódó szolgáltatásfejlesztés	12
Hegyimentéshez kapcsolódó szolgáltatásfejlesztés	14

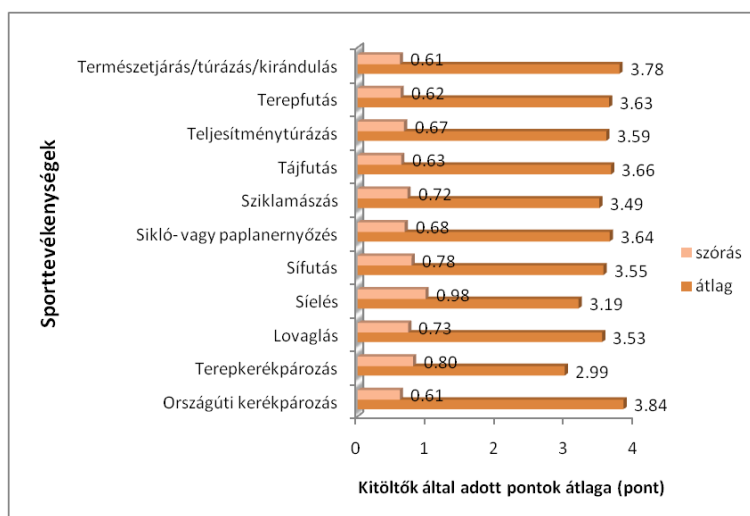
A megadott infrastrukturális fejlesztéseken kívül (18. táblázat) a kitöltők 3%-a azt válaszolta, hogy egyik fejlesztést sem látna szívesen, a meglévő erdészeti utak újraaszfaltozását, az újabb sífutó útvonalak kialakítását, a meglévő túraútvonalak karbantartását, valamint a turistautak menti irányjelző táblák elhelyezését, erdei pihenőhelyek esőbeállókkal, asztalokkal, padokkal való kialakítását pedig 1-1% látna szívesen.

18. táblázat: Válaszadók preferenciájának százalékos megoszlása az egyes infrastrukturális fejlesztésekkel kapcsolatban. (Forrás: saját szerkesztés a kérdőíves felmérés alapján)

Infrastrukturális fejlesztés	Személyek száma (%)
Tematikus gyalogos útvonalak, tanösvények kialakítása, fejlesztése	54
Kerékpárutak tervezése, megvalósítása	32
Erdei kerékpáros útvonalak fejlesztése, új szakaszok kijelölése	32
Terepkerékpáros trailpark, bikepark létesítése	5
Lovasturisztikai útvonalak kijelölése, szolgáltatási kínálat bővítése	10
Nyilvános vízvételi helyek kialakítása	60
Nyilvános mosdók kialakítása	51
Szelfipontok kialakítása	2
Ajánlott fotós útvonalak kialakítása	12
Bográcsózó, szalonnasütő helyek kialakítása	31

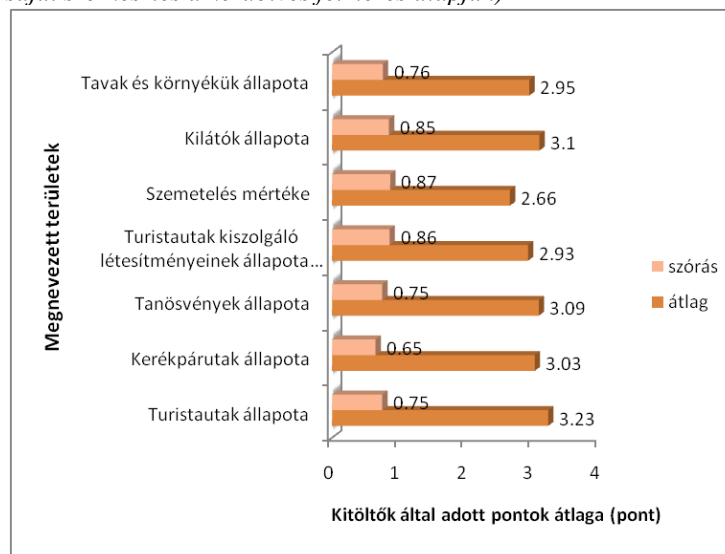
A következő kérdésnél arra voltam kíváncsi, hogy **a felsorolt sportok a kitöltők szerint milyen hatást gyakorolnak a természeti területekre, értékekre**. 1-től 5-ig terjedő skálán tudták értékelni a sportokat, ahol az 1 – maradandóan káros hatással van; a 2 – nagyon rossz hatással van; a 3 – rossz hatással van; a 4 – semleges; az 5 – jó hatással van értékeket kapta. A kapott pontok átlagai alapján a sportok véleményezett környezetterhelését a 19. ábrán, diagrammal szemléltetem, valamint a szórást is feltüntettem. A diagramon jól látszik, hogy a kitöltők szerint a két kerékpáros sport a két véglet, ugyanis míg átlagosan az országúti kerékpározás kapta a legmagasabb pontozást, addig a terepkerékpározás átlagosan mindössze 2,99 pontot kapott, ezzel a legkevesebb pontot érve el. A legtöbben a síelésről gondolják úgy, hogy maradandóan környezetkárosító hatása van, ellenben a terepfutásról senki sem vélekedik így.

19. ábra: Az egyes sportok környezetterhelésének átlaga 1– 5-ig terjedő skálán (Forrás: saját szerkesztés a kérdőíves felmérés alapján)

A következő kérdésnél arra kérdeztem rá, hogy **tapasztaltak-e változást a felsorolt területeken** az elmúlt évek során a Mátrában. Ezt ismét 1-től 5-ig terjedő skálán kellett értékelniük, ahol az 1 – sokat romlott; 2 – romlott; 3 – semleges; 4 – javult és 5 – sokat javult értékeket jelentette. Az adott pontszámok alapján átlagot és szórást számoltam az egyes területekhez, melyeket diagramba (20. ábra) rendeztem. A hét kategóriából öt a semleges érték, azaz 3 pont körül mozog, csak a szemetelés mértéke tér el ettől negatív irányba a 2,66-os átlagpontszámával, illetve a turistautak állapota pozitív irányba, a maga 3,23-as értékelésével. Összességében elmondható,

20. ábra: A felsorolt területek állapotának átlagos változása 1 – 5-ig terjedő skálán
(Forrás: saját szerkesztés a kérdőíves felmérés alapján)

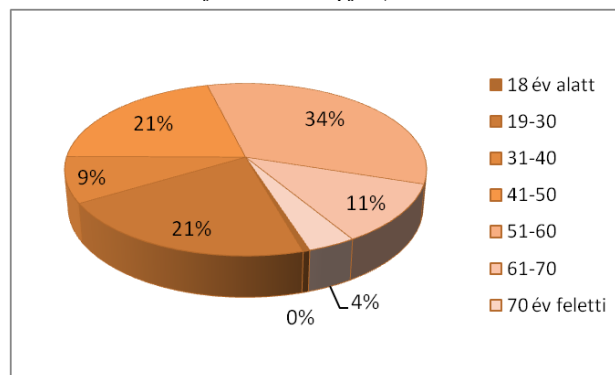

hogy a kitöltők szerint sokat egyik megadott terület állapota sem javult, viszont sokan (34%) látják úgy, hogy a szemetelés mértéke nagyobb lett.

A következő kérdésem arra vonatkozott, hogy a kitöltők egy 1-től 5-ig terjedő skálán **mennyire örülnének annak, ha megvalósulna a Mátra Térségi Aktív Turisztikai Stratégiában felvázolt Kékestető autómentes övezet projekt**, azaz, ha a Mátraházáról Kékestetőre vezető út le lenne zárva a személyi közlekedés elől, és csak tömegközlekedéssel lehetne feljutni. Öt opció közül lehetett választani, melyeket a következő arányban választottak a kitöltők: nagyon nem örülne 5,9%, nem örülne neki 11,8%, semleges / közömbös 21,5%, örülne 39,8%, nagyon örülne 21%, azaz a válaszadók több mint 80%-a vagy örülne a projektnek, vagy nem zavarná, ha megvalósításra kerülne. Arra a kérdésemre, hogy **ajánlanák-e a Mátrát** ismerőseiknek utazási célul a 186-ból mindössze 3 fő válaszolt nemmel.

Az utolsó blokkban **demográfiai adatokra** vonatkozó kérdéseket tettem fel, ebből kiderült, hogy a kitöltők 38,7%-a volt nő, 61,3%-a férfi. A válaszadók kor szerinti megoszlását a 21. ábra szemlélteti. A legtöbben (69,9%) főiskola / egyetemi végzettséggel rendelkeznek, a többiek iskolai végzettség szerinti megoszlása: gimnázium 17,7%, szakközépiskola 10,6%, illetve 1-1 fő általános iskola, OKJ vagy technikum. 16 vármegyéből, összesen 64 településről töltötték ki a kérdőívet, melyek között a következő módon oszlik meg a kitöltők aránya: Pest vármegye 43,9%, Nógrád vármegye 27,2%, Heves vármegye 10%, Fejér vármegye 3,3%, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye 2,8%, Veszprém vármegye 2,2%. Egyaránt 1,7% a kitöltők aránya Győr-Moson-Sopron vármegyéből, Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyéből és Csongrád-Csanád vármegyéből, valamint 1,1% Komárom-Esztergom vármegyéből, Somogy vármegyéből és Zala vármegyéből. A kitöltők 0,5%-a Bács-Kiskun vármegyéből, Baranya vármegyéből, Békés vármegyéből, Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyéből származik.

21. ábra: A kitöltők életkorának százalékos megoszlása (Forrás: saját szerkesztés a kérdőíves felmérés alapján)

Megkértem a kitöltőimet arra is, hogy írjanak le **3-3 dolgot, amit szeretnek és amit nem szeretnek a Mátrában**. Ezek nem voltak kötelezően megválaszolando kérdések, de így is egész magas arányban válaszolták meg őket. Arra, hogy mit szeretnek a Mátrában, összesen 124 válasz érkezett, arra pedig, hogy mit nem szeretnek 94 válasz. Összességében elmondható, hogy azok, akik rendszeresen felkeresik a Mátrát, elsősorban a természeti környezet szépségéért, a táj természeti viszonyai (magassági viszonyok, klíma, állat- és növényvilág) miatt térnek vissza. A válaszadók köre miatt sokan jelölték meg a hegységet, mint remek aktív turisztikai célpontot, ahol megfelelő a turistaútvonalak sűrűsége és állapota. A negatív, mit nem szeretnek kérdésnél feltehetően szintén a válaszadók körének tudható be az olcsóbb, turistabarát szállások és étkezőhelyek hiányolása. Egyértelmű negatívumként jelenik meg a természetjárás szabályait kevésbé ismerő vagy nem követő úgynevezett „kocaturisták” túlzott megjelenése, a túlzott

gépjárműforgalom és a szemét mértéke. Figyelemre méltó, hogy a pozitív válaszok között is alig emelték ki az infrastruktúrát, ez a kérdés inkább a negatívumok között fordult elő, ahol a szolgáltatások minőségét hiányolták.

A végén megkérdeztem, hogy **tagja-e a kitöltő valamilyen természetvédelmi szervezetnek vagy egyéb olyan közösségnek**, ami rendszeres tevékenységet folytat a Mátra természeti környezetében. Az előbbinél az „igen”, a „nem” vagy a „nem, de önkéntes tevékenységet végez” opciók közül tudtak választani, illetve megadható volt a szervezet neve is. A válaszok alapján a kitöltők 75,8% nem tagja természetvédelmi szervezetnek, 10,2% nem tag, de önkéntes tevékenységet végez, 6,4% pedig tag. A válaszadásban a következő szervezetek szerepeltek: Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, nemzeti park igazgatóság, Országos Erdész Egyesület, sportegyesület, Írottka Natúrpark Egyesület. A közösségi tagságra vonatkozó kérdés alapján a válaszadók 21%-a tagja ilyen közösségnek, ennek több mint a fele valamelyik tájfutó egyesületet jelölte meg, ketten pedig hegymászó klubhoz tartoznak.

4.4 Értékelés

A szakemberekkel készített interjúkból kiderül, hogy az egyik legnagyobb probléma a turisták viselkedése, hozzáállása a természethez. Nem tartják be a szabályozásokat, sokszor a kikapukat keresik, a természetvédelmi szervezeteknek pedig meglehetősen kevés eszköz áll a rendelkezésére, ha a turisták fegyelmezéséről van szó. Ettől függetlenül ők minden tőlük telhetőt megtesznek a természet károsításának minimalizálása érdekében. Sokkal nagyobb jelenlétre lenne szükség elsősorban a turisztikailag frekventált területeken, de erre a nemzeti park igazgatóságnak nincs kapacitása, egy természetvédelmi őre így is hatalmas terület jut. A Mátra Térségi Aktív Turisztikai Stratégia elemzését követően elsősorban arra a következtetésre jutottam, hogy ugyan a projektleírásokban a legtöbb helyen szerepel, hogy konzultáltak a nemzeti park igazgatósággal és a természetvédelmi érdekeket szem előtt tartva fogják kivitelezni az adott projektet, de semmi nem garantálja azt, hogy ez valóban így fog történni. Az értékelt projektek közt kétszer annyi a potenciálisan káros hatást gyakorló (16 db), mint a potenciálisan kedvező hatású (8 db), és a kedvezőek közt inkább hálózatos projektek szerepelnek, mint például a parkolók fejlesztése, míg a káros hatásúak közt olyan nagyobb volumenű projektek, mint a lombkorona sétány kialakítása, bikepark létrehozása vagy a négyévszakos szabadterei sportpálya. A semleges és a nehezen megítélhető sportok aránya közel egyenlő, az előbbiből összesen 14 db,

utóbbiból 18 db van. A nehezen megítélhető projektek magas száma véleményem szerint ahhoz köthető, hogy számos projekt még csak tervezet szintjén fogalmazódott meg, vagy a leírásuk még nem megfelelően részletes és konkrét ahhoz, hogy megfelelő következtetéseket vonjak le. Ezek alapján úgy vélem, hogy a stratégia projektjeit elsősorban részletesen ki kell dolgozni, és mérlegelni, hogy természetvédelmi szempontból mennyire lenne káros. A stratégia elemzését és a kérdőíves felmérés eredményeit összevetve úgy vélem, hogy egy ilyen volumenű stratégia megalkotása során kiemelten fontos lenne a célközönség – jelen esetben a turisták – véleményének kikérése arról, hogy milyen fejlesztésekre van igény. A stratégiában megfogalmazott szolgáltatás- és infrastrukturális fejlesztésekre vonatkozó kérdéseknél jól látható, hogy vannak olyan projektek – kerékpáros trailpark létesítése, lovasturisztikai útvonalak kijelölése, szelfipontok kialakítása –, amikre elenyésző számban van csak igény, azaz megvalósításuk potenciálisan fölösleges lenne, viszont a természeti környezetre a projekt megvalósítása nagy terhelést róna. A kérdőívem – ismeretségi körömből adódóan – vélhetően a turisták nagyrészt természetet tisztelő és arra odafigyelő rétegét érte el, még így is adódtak komoly környezetszennyezésre utaló válaszok. Sokan olyan alapvető normákkal sincsenek tisztában, hogy mi számít eldobható hulladéknak, le szabad-e ténni a kijelölt utakról, vagy, hogy az agancsok összeszedése nem megengedett. Arról is megoszlottak a vélemények, hogy az egyes sportok milyen hatást gyakorolnak a természeti környezetre. Ezek alapján úgy vélem, elsősorban a turisták edukálására lenne szükség, ugyanis sokan nem tudják, hogy milyen szabályok vonatkoznak a természetben való tartózkodásra és sportolásra. Ennek egyik hatásos módja a már meglévő, nagyrészt a fiatalabb korosztályt megcélzó környezeti nevelési programok, melyek következtében kialakulhat a gyermekekben a természeti iránti érdeklődés és tisztelet. Az edukáció másik formája lehetne a több figyelemfelhívó tábla kihelyezése, amelyek az egyes területeken található természeti értékekre hívnák fel a figyelmet képekkel, rövid leírásokkal, hogy az adott helyen milyen állat- és növényfajok szorulnak az emberek védelmére. Mint az interjúkból kiderül, bizonyos területeken már látható a változás, ugyanis a sziklamászók hozzáállása a természetvédelmi korlátozásokhoz az elmúlt években javuló tendenciát mutat, így véleményem szerint van rá esély, hogy a megfelelő intézkedésekkel formálható az ide látogató turisták természetéhez való viszonyulása.

5 Összefoglalás

A turizmus folyamatos fejlődése és térhódítása következtében a természeti desztinációkra egyre nagyobb terhelés nehezedik. Kutatásom fő célkitűzése az volt, hogy választ kapjak arra a kérdésre, milyen hatással van a turizmus a természeti környezetre a Mátrában, azon belül is a Mátrai Tájvédelmi Körzetben.

Szakirodalmi források alapján bemutattam a Mátra természeti környezetét, a turizmus fejlődését a térségben és példákkal alátámasztva ismertettem, milyen pozitív és negatív hatásai lehetnek a turizmusnak a természeti környezetre. Az alkalmazott módszerek fejezetben bemutattam a kutatásom menetét és annak módszertanát, azaz a kérdőíves és interjú felmérést, valamint a dokumentumelemzést.

A szakemberekkel készített interjúk alapján megtudtam, hogy a legnagyobb probléma a turisták viselkedésével, természeti környezethez való hozzáállásukkal van. Nem tartják be a szabályozásokat, a természetvédelmi szervezeteknek pedig meglehetősen kevés eszköz áll a rendelkezésére, ha a turisták fegyelmezéséről van szó. A Mátra Térségi Aktív Turisztikai Stratégia elemzésével bemutattam és értékeltem a vonzerőfejlesztés, az infrastrukturális fejlesztések és a szolgáltatásfejlesztések kapcsán megfogalmazott projektek természeti környezetre gyakorolt potenciális hatását. Legnagyobb számban a nehezen megítélhető projektek voltak, nagyrészt amiatt, mert sok projekt még csak tervezet szinten került megfogalmazásra, vagy nagyon kevés információ található róla. Sajnos a potenciálisan káros hatást eredményező projektek száma kétszer annyi volt, mint a potenciálisan pozitív kimenetelű projekteké. A kérdőíves felmérés alapján kirajzolódik, hogy sokan olyan alapvető normákkal sincsenek tisztában, hogy mi számít eldobható hulladéknak, le szabad-e térni a kijelölt utakról, vagy, hogy az agancsok összeszedése nem megengedett.

Ezek alapján úgy vélem, elsősorban a turisták edukálására lenne szükség, ugyanis sokan nem tudják, hogy milyen szabályok vonatkoznak a természetben való tartózkodásra és sportolásra. Mint az interjúkból kiderül, bizonyos területeken már látható a változás, ugyanis a sziklamászók hozzáállása a természetvédelmi korlátozásokhoz az elmúlt években javuló tendenciát mutat, így véleményem szerint van rá esély, hogy a megfelelő intézkedésekkel formálható az ide látogató turisták természethez való viszonyulása.

6 Irodalomjegyzék

- Bajcsyné Tóth I., Berki Z., Chikán G., Fehér M., Ládi I., Pécsi M., Simon P., Szuromi L., (2002.): *A Mátra turistaatlasz és útikönyv*. Cartographia Kft., Budapest, 126 p.
- Baráz Cs., Kiss G. (2010): A Mátra hegység elnevezése, lehatárolása és tájai. In: Baráz Cs., Dudás Gy., Holló S., Szuromi L., Vojtkó A. (szerk.): *A Mátrai Tájvédelmi Körzet*. Eger: Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, pp. 9–12.
- Barcza I., Vigyázó J. (szerk.) (1930): *A Mátra részletes kalauza*. Budapest: Turistaság és Alpinizmus Lap-, Könyv- és Térképkiadó p. 3.
- Benner M. (2019): From overtourism to sustainability: A research agenda for qualitative tourism development in the Adriatic. Published in: *Zeitschrift für Wirtschaftsgeographie* = German Journal of Economic Geography, 64(2), 74–87.
- Csóka Gy., Dudás Gy., Földessy M., Korompai T., Kovács T., Melika G., Nagy A., Nógrádi S., Rácz I., Szabóky Cs., Szmatona-Túri T., Tóth S., Uherkovich Á., Varga A., (2010) Állatvilág – Gerinctelenek. In: Baráz Cs., Dudás Gy., Holló S., Szuromi L., Vojtkó A. (szerk.): *A Mátrai Tájvédelmi Körzet*. Eger: Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, pp. 181–210.
- Domokos T., Pelbárt J. (2011): A magyarországi recens puhatestűek (Mollusca) magyar köznyelvi elnevezései. *Malakológiai Tájékoztató*, 29: 25–39.
- Dövényi Z. (szerk.) (2010): *Magyarország kistájainak katasztere*. MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest
- Düll A., Dósa Z. (2005): A természeti környezet-környezetpszichológiai megközelítésben. *Tájökológiai Lapok*, 3(1), 19–25.
- Európai Számvevőszék (2021): *A turizmusnak nyújtott uniós támogatás*. Európai Számvevőszék honlapja. Letöltés dátuma: 2024.04.08. Forrás: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR21_27/SR_EU-invest-tourism_HU.pdf
- Eranus Eliza, Láng Sarolta, Máth András és Rácz Attila (2004): A kérdőíves adatfelvételezés újabb módszerei: telefonos, számítógéppel támogatott (CAPI, CATI) és internetes adatgyűjtés, In: Letenyei László (szerk.) (2004): *Településkutatás, Szöveggyűjtemény*. Budapest: L'Harmattan Kiadó, pp. 545–590.
- Estók P., Gombkötő P., Harka Á., Solti B., Szepesi Zs. (2010): Állatvilág – Gerincesek. In: Baráz Cs., Dudás Gy., Holló S., Szuromi L., Vojtkó A. (szerk.) (2010): *A Mátrai Tájvédelmi Körzet*. Eger: Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, pp. 211–226.
- Fitala Cs (2013): Változó bükki madárvilág. *Zöld horizont*, 8(1-2), 5.
- Goodwin H. (2017): The Challenge of Overtourism. *Responsible Tourism Partnership Working Paper*, 4: 1–19.
- Harkai M., Prakfalvi P. (2010): A Mátra felszíni és felszín alatti vizei. In: Baráz Cs., Dudás Gy., Holló S., Szuromi L., Vojtkó A. (szerk.) (2010): *A Mátrai Tájvédelmi Körzet*. Eger: Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, pp. 129–140.
- Heltai E., Tarjányi J. (2004): A mélyinterjú készítése és az elkövethető hibák forrásai, in: Letenyei L. (szerk.): *Településkutatás, Szöveggyűjtemény*. Budapest: L'Harmattan Kiadó, pp. 501–543.
- Hepenstrick, D., Bergamini, A., Holderegger, R. (2020). The distribution of climbing chalk on climbed boulders and its impact on rock-dwelling fern and moss species. *Ecology and evolution*, 10(20), 11362–11371.
- Héra G., Ligeti Gy. (2010): *Módszertan – Bevezetés a társadalmi jelenségek kutatásába*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Horváth F., Mányoki G., Szegleti Zs., Víg T., Bíró A., Bakó G. (2021): Kékes Erdőrezervátum, képek az őserdőről. *ER füzetek* 4. Budapest: Ökológiai Kutatóközpont, pp. 1–16.
- Interreg Central Europe CEETO (2018): *Kézikönyv a fenntartható turizmus jó gyakorlatáról a védett területeken*. Interreg Central Europe honlapja. Letöltés dátuma: 2023. 10. 31. Forrás: <https://programme2014-20.interreg-central.eu/Content.Node/Handook-Sustainable-Tourism-HU-CEETO-Interreg.pdf>
- KvVM TvH (Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium Természetvédelmi Hivatal) (2005): *A természetvédelem ökoturisztikai koncepciója*. Kézirat. Budapest, 72 p.
- Körtáj Tervező Iroda Kft. (2016a): A „Mátrabérc – Fallóskúti-rétek” kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (HUBN20049) Natura 2000 fenntartási terve. Fenntartási terv. Pilisszentlászló. 150 p.
- Körtáj Tervező Iroda Kft. (2016b): A „Mátra északi letörése” kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (HUBN20047) Natura 2000 fenntartási terve. Fenntartási terv. Pilisszentlászló. 131 p.
- Körtáj Tervező Iroda Kft. (2016c): A „Mátra” különleges madárvédelmi terület (HUBN10006) Natura 2000 fenntartási terve. Fenntartási terv. Pilisszentlászló. 159 p.
- Körtáj Tervező Iroda Kft. (2016d): A „Nyugat-Mátra” kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (HUBN20051) Natura 2000 fenntartási terve. Fenntartási terv. Pilisszentlászló. 133 p.
- Kukely Gy., Rácz A., Fehér B., Varga Gy., Dobozi E., Zábrádi Zs. (2021a): *Mátra Térségi Aktív Turisztikai Stratégia: Cselekvési terv & Projekttervek*. Aktív- és Ökoturisztikai Fejlesztési Központ. Letöltés dátuma: 2024. 04. 06. Forrás: https://aofk.hu/wp-content/uploads/2021/04/3.d-matra_cselekvesi-terv-es-projekttervek_kekessel_0602.pdf

- Kukely Gy., Rácz A., Fehér B., Varga Gy., Dobozi E., Zábrádi Zs. (2021b): *Mátra Térségi Aktív Turisztikai Stratégia: Jövőkép & Stratégia*. Aktív- és Ökoturisztikai Fejlesztési Központ. Letöltés dátuma: 2024. 04. 06. Forrás: https://aofk.hu/wp-content/uploads/2021/04/3.c-matra_jovokep-es-celrendszer_vegleges.pdf
- Kukely Gy., Rácz A., Fehér B., Varga Gy., Dobozi E., Zábrádi Zs. (2021c): *Mátra Térségi Aktív Turisztikai Stratégia: Térségi Helyzetfelmérés & Értékelés*. Aktív- és Ökoturisztikai Fejlesztési Központ. Letöltés dátuma: 2024. 04. 06. Forrás: https://aofk.hu/wp-content/uploads/2021/04/3.b-matra_helyzetfeltarar_vegleges.pdf
- Lengyel M. (1994): *A turizmus általános elmélete*. KIT, Budapest
- Magos G., Szabó Sz., Szuromi L., Urbán L. (2010): Természetvédelem a Mátrai tájegységben. In: Baráz Cs., Dudás Gy., Holló S., Szuromi L., Vojtkó A. (szerk.) (2010): *A Mátrai Tájvédelmi Körzet*. Eger: Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, pp. 373–398.
- Mártonné Máthé, K., Császár, Z. (2019). Valóban aktív a magyar lakosság? Aktív és ökoturisztikai keresletet és motivációt felmérő kutatás. *Turizmus Bulletin*, 19(1), 45–57.
- Mátra Jövője Turisztikai Egyesület (2016): *Alapszabály*. Mátrainfo honlapja. Letöltés dátuma: 2024.04.08. forrás: <https://www.matrainfo.hu/egyesulet/alapszabaly.pdf>
- Misóczki L. (2010): A turisztika és a turizmus története a Mátrában – 1948-tól napjainkig In: Baráz Cs., Dudás Gy., Holló S., Szuromi L., Vojtkó A. (szerk.) (2010): *A Mátrai Tájvédelmi Körzet*. Eger: Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, pp. 351–356.
- Muhi B. B. (2011): *A turizmus és a környezet kölcsönhatásai*. Vajdasági Magyar Tudományos Társaság. Letöltés dátuma: 2024. 04. 12. Forrás: https://www.vmtt.org.rs/mtn2011/519_529_Muhi_A.pdf
- MTH (Magyar Turisztikai Hivatal) (2005): *Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégi 2005-2013*. Kormányportál honlapja. Letöltés dátuma: 2024. 04. 08. forrás: <https://2010-2014.kormany.hu/download/4/5c/20000/NemzetiTurizmusfejlesztesiStrategia.pdf>
- Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030. Letöltés dátuma: 2024. 03. 29. Forrás: <https://mtu.gov.hu/cikkek/strategia/>
- Panayiotopoulos A., Pisano C. (2019): Overtourism Dystopias and Socialist Utopias: Towards an Urban Armature for Dubrovnik. *Tourism Planning & Development*, 16(4): 1-18 DOI:[10.1080/21568316.2019.1569123](https://doi.org/10.1080/21568316.2019.1569123)
- Pigniczki Cs. (2006): *Széki lile (Charadrius alexandrinus) fajmegőrzési terve*. Állami természetvédelem hivatalos honlapja. Letöltés dátuma: 2024. 04. 13. Forrás: https://termeszetvedelem.hu/user/downloads/fajmegorzesi%20tervek/szeki_lile.pdf
- Puczkó L. (1999). *Turizmus és környezet. Turizmus vagy környezet?* [PhD-értekezés] Budapest: Gazdálkodási Ph.D. program. https://phd.lib.uni-corvinus.hu/204/1/puczko_laszlo.pdf
- Vojtkó A., Sramkó G., Magos G., Harnos K. (2010): Növényvilág In: Baráz Cs., Dudás Gy., Holló S., Szuromi L., Vojtkó A. (szerk.) (2010): *A Mátrai Tájvédelmi Körzet*. Eger: Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, pp. 149–174.

Internetes források

- http1: STOREinsider (2014): *Egyre nagyobb gondot jelent a szemét a Himaláján*. STOREinsider honlapja. Letöltés dátuma: 2024. 04. 13. Forrás: <https://storeinsider.hu/cikk/egyre-nagyobb-gondot-jelent-a-szemet-a-himalajan>
- http2: *Kell-e vasalt út (via ferrata) a Csóka-hegyen?* „VÖLGY-HÍD” Természetvédelmi Alapítvány blogja. Letöltés dátuma: 2024. 04. 13. Forrás: <https://volgy-hid.blogspot.com/2021/04/kell-e-vasalt-ut-via-ferrata-csoka.html>

7 Mellékletek

7.1 Sz. Melléklet: Interjúfonal a szakemberek részére

Kovács Eszter vagyok, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem természetvédelmi mérnök Bsc szakos hallgatója. Kutatásom a turizmus védett természeti környezetre gyakorolt hatásait vizsgálja a Mátrai Tájjvédelmi Körzet területén. Az elhangzottak a kutatásban anonim módon jelennek meg, ha pedig érdekli az eredménye, akkor szívesen elküldöm Önnek azokat. Szeretném felvenni a beszélgetést, remélem, hozzájárul.

Általános, a Mátrai Tájjvédelmi Körzet turizmusának jellemzésére irányuló kérdések:

1. Mekkora a becsült és a regisztrált látogatók száma egy évben, és hogyan oszlik meg az év folyamán? (csak a tv őrtől kérdeztem)
2. Milyen turisztikai ágak jellemzőek a Tájjvédelmi Körzetben?
3. Ezeknek milyen hatásait érzékelik?
4. Melyek a turisták által legkedveltebb területek?
5. Milyen veszélyeket lát a turizmus fejlődésében?
6. Milyen lehetőségeket lát a turizmus fejlődésében?
7. Volt-e a pandémiának hatása a turizmusra?
8. Vannak-e látogatóközpontok, egyéb szolgáltatást nyújtó kiemelt helyszínek?
9. Milyen turisztikai szolgáltatásokat nyújtanak?
10. Vannak-e az Egererdő Zrt./BNPI által szervezett rendezvények, túrák a Mátrai Tájjvédelmi Körzetben?

Hatások (környezetterhelés és –károsítás)

11. A tájjvédelmi körzet területén úzött sportok közül (kerékpározás, lovaglás, síelés, siklóernyőzés, sziklamászás, tájfutás, természetjárás stb.) melyeknek van +/- hatása a védett természeti területekre?
12. Mely turisztikai rendezvények gyakorolnak +/- hatást a tájjvédelmi körzet területén?
13. Vannak-e a turizmus szezonálisából adódó problémák a tájjvédelmi körzet területén?
14. Voltak a turizmusból fakadó/turizmushoz köthető konfliktusok, károkozások a tájjvédelmi körzet területén?
15. Tapasztalt-e az elmúlt években változást a turisták viselkedésében a tájjvédelmi körzet területén?

Intézkedések

16. Vannak-e olyan központi vagy szervezeten belüli iránymutatások, amelyek a védett területekre irányuló turizmusra vonatkoznak?
17. Vannak olyan központi/szervezeten belüli specifikus iránymutatások, amik a két erdőrezervátumban történő turizmusra vonatkoznak?
18. Az egyes turisztikai ágakra milyen szabályozások vonatkoznak?
19. Milyen eszközökkel próbálják minimalizálni a tájjvédelmi körzetben az egyes turisztikai ágak környezetterhelésének negatív hatásait?
20. Az egyes sportágakra milyen szabályozások vonatkoznak a tájjvédelmi körzetben?
21. Voltak-e már a turisták fegyelmezésére irányuló intézkedések a tájjvédelmi körzetben?
22. Ön szerint vannak-e a tájjvédelmi körzet területén olyan területek, ahol szabályozni kellene a turizmust, és ha igen, melyek ezek?
23. A legfrekvenciáltabb területeken hogyan próbálják minimalizálni a környezetterhelést a tájjvédelmi körzet területén?
24. Mit gondol a turisták számára elzárt területekről? (pl. Tarjánka szurdok)

7.2 Sz. Melléklet: Kérdőív a turisták számára

Kedves Kitöltő!

Kovács Eszter vagyok, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem természetvédelmi mérnök szakos hallgatója. Kutatásomként **a turizmus hatását vizsgálom a Mátrai Tájvédelmi Körzet területén**, melyet részben ezzel a kérdőívvel szeretnék tanulmányozni.

A kitöltés anonim és teljes mértékben önkéntes. Az adatok kizárólag kutatási célt szolgálnak, azokat más személy számára nem adom ki. A kitöltés körülbelül 10 percet vesz igénybe.

Utazás körülményei

1. Ön milyen gyakran utazik a Mátrába?
 - Hetente
 - Havonta többször
 - Havonta
 - Évente többször
 - Évente
 - Ritkábban, mint évente
 - Még csak egyszer voltam
 - Ott lakom/dolgozom
2. Az év melyik időszakában szokott a Mátrába utazni? (több választ is jelölhet)
 - Tavasz
 - Nyár
 - Ősz
 - Tél
3. Általában mennyi időt tölt a Mátrában egy látogatása alkalmával?
 - Néhány órát
 - Egy napot
 - Több napot
 - Egy hetet
 - Több hetet, hosszabb időt
 - Ott lakom/
4. Kikkel utazik a Mátrába?
 - Egyedül
 - Családtagokkal
 - Barátokkal
 - Csoporttal (iskolai, szakmabeli, szervezett)
 - Egyéb, éspedig:
5. Mivel érkezik / közlekedik általában a Mátrába(n)?
 - Gyalog
 - Vonattal
 - Autóval
 - Kerékpárral
 - Busszal
 - Egyéb, éspedig:
6. A Mátra mely részére szokott utazni? (több választási lehetőség)
 - Kékestető
 - Gyöngyöspata
 - Parád
 - Galyatető
 - Gyöngyös
 - Bátönyterenye
 - Mátraszentimre
 - Kisnána
 - Egyéb, éspedig:
 - Pásztó
 - Recsk

Utazás célja

7. Ön milyen célból utazik a Mátrába? (több választási lehetőség)
 - Üdülés, kikapcsolódás, pihenés
 - Aktív kikapcsolódás (pl. kirándulás, túra)
 - Sportolás
 - Fotózás
 - Üzlet
 - Rokonlátogatás
 - Kulturális értékek megismerése
 - Rendezvényeken való részvétel
 - Kutatás
 - Vadászat
8. Ön szokott-e sportolni a Mátrában?
 - Igen, alkalmatosan
 - Igen, rendszeresen
 - Nem
9. Ha az előző kérdésre igennel válaszolt, Ön milyen sporttevékenységet folytat (alkalmatosan vagy rendszeresen) a Mátra területén? (Több választási lehetőség)
 - Országúti kerékpározás
 - Síelés
 - Sziklamászás
 - Terepkerékpározás
 - Sífutás
 - Tájfutás
 - Lovaglás
 - Sikló- vagy paplanernyőzés
 - Terepfutás

- Természetjárás/túra-
ázás/kirándulás
 - Egyéb, éspedig:
10. Ön szokta-e az alábbi tevékenységeket folytatni a Mátrában? (több választási lehetőség)
- Gombászás
 - Bogyógyümölcs gyűjtés
 - Vadvirágszedés
 - Agancsgyűjtés
 - Ásványgyűjtés
 - Egyiket sem szoktam
11. Amennyiben Ön visszajáró vendég, mi az, ami miatt évről-évre felkeresi a Mátrát?

Természetben való viselkedés

12. A természetben töltött ideje alatt le szokott-e térni a turistautakról/kerékpárutakról?
- Igen, rendszeresen
 - Igen, de csak ritkán
 - Nem
13. Ön hogyan tudja: le szabad-e térni a turistautakról/kerékpárutakról vagy nem?
- Le szabad térni
 - Le szabad térni, de csak a nem védett területeken
 - Egyáltalán nem szabad
 - Nem tudom
14. A természetben való tartózkodása során Ön mit kezd a keletkezett szeméttel?
- Eldobom
 - Csak a szerves hulladékot dobom el
 - Kihelyezett kukába teszem
 - Hazaviszem
 - Nem fordítok erre külön figyelmet
15. Ön szerint mi számít eldobható hulladéknak? (több választási lehetőség)
- Ételmaradék
 - Gyümölcsfélék héjai
 - Déligyümölcsök héjai
 - Papír zsebkendő / wc papír / papírzacskó
 - Lebomló műanyag tasakok, palackok
 - Bármilyen műanyag
 - Üveg és fém csomagolóanyagok
 - Nem tudom
16. Ön szokott-e kutyát sétáltatni a Mátrában?
- Igen
 - Nem
17. Amennyiben az előző kérdésre igennel válaszolt, a természetben való tartózkodása során szokott-e a kutyájára pórázni tenni?
- Igen
 - Nem, nagyon fegyelmezett a kutyám, mellettem halad, és minden utasításomnak engedelmeskedik
 - Nem, hagyom, hadd csatangoljon
18. A természetben tartózkodása során Ön szokott-e tüzet gyújtani?
- Igen
 - Nem

Kitöltői vélemény

19. Az alábbiak közül mely szolgáltatásfejlesztéseket látna szívesen? (több választási lehetőség)
- Erdei szálláshelyek fejlesztése
 - Zarándokszállások létesítése
 - Ifjúsági táborok, erdei iskolák fejlesztése
 - Étkezési lehetőségek fejlesztése
 - Kerékpár kölcsönzési és szervíz lehetőségek fejlesztése
 - Mátrai kerékpárosbarát szolgáltatói hálózat kialakítása
 - Kerékpárszállítás feltételeinek javítása a közösségi közlekedésen
 - Síeléshez kapcsolódó szolgáltatásfejlesztés
 - Hegyimentéshez kapcsolódó szolgáltatásfejlesztés
 - Egyéb, éspedig:
20. Az alábbiak közül mely infrastrukturális fejlesztéseket látna szívesen? (több választási lehetőség)
- Tematikus gyalogos útvonalak, tanösvények kialakítása, fejlesztése
 - Kerékpárutak tervezése, megvalósítása
 - Erdei kerékpáros útvonalak fejlesztése, új szakaszok kijelölése
 - Terepkerékpáros trailpark, bringapark létesítése
 - Lovasturisztikai útvonalak kijelölése, szolgáltatási kínálat bővítése
 - Nyilvános vízvételi helyek kialakítása

- Nyilvános mosdók kialakítása
- Szelfipontok kialakítása
- Ajánlott fotós útvonalak kialakítása
- Bográcszó, szalonnasütő helyek kialakítása
- Egyéb, éspedig:

21. Ön hogy gondolja, az alábbi sporttevékenységek milyen hatást gyakorolnak a természeti területekre, értékekre?

1 – maradandóan káros hatása van (pl. fajok kipusztulása); 2 – nagyon rossz hatással van (pl. állatfajok elvándorlása, növényfajok életterének csökkenése); 3 – rossz hatással van (fajok folyamatos vagy időszakos zavarása); 4 – semleges (nem okoz észlelhető elváltozást a természeti környezetben); 5 – jó hatással van (pl. egyes állatfajoknak életteret biztosít)

- Országúti kerékpározás
 - Terepkerékpározás
 - Lovaglás
 - Síelés
 - Sífutás
 - Sikló- vagy paplanernyőzés
 - Sziklamászás
 - Tájfutás
 - Teljesítménytúrázás
 - Terepfutás
 - Természetjárás/túraázás/kirándulás
22. Ön tapasztalt változást az alábbi területeken az elmúlt években, a Mátrában? 1-5 skálán értékelni (1 – sokat romlottak; 2 – romlottak; 3 – változatlan; 4 – javultak; 5 – sokat javultak)
- Turistautak állapota
 - Kerékpárutak állapota
 - Tanösvények állapota
 - Turistautak kiszolgáló létesítményeinek állapota (esőbeállók, tűzrakók, pihenőhelyek, források)
 - Szemetelés mértéke
 - Kilátók állapota
 - Tavak és környékük állapota
23. Ön mit szólna ahhoz, ha a Kékestetőn autómentes övezet kerülne kialakításra, azaz a Mátraházáról Kékestetőre vezető út le lenne zárva a személyi közlekedés elől, és kellő járatsűrűségű tömegközlekedéssel lehetne feljutni?
- Nagyon nem örülnék neki
 - Nem örülnék neki
 - Semleges/közömbös
 - Örülnék neki
 - Nagyon örülnék neki
24. Ajánlaná-e a Mátrát kirándulásra/utazásra ismerőseinek?
- Igen
 - Nem
25. Nevezzen meg 3 dolgot, amit szeret a Mátrában!
26. Nevezzen meg 3 dolgot, amit nem szeret a Mátrában!

Demográfia

27. Az Ön lakóhelye: Kérem, adja meg a település nevét

28. Az Ön neme:

- Nő
- Férfi

29. Az Ön életkora:

- 18 év alatti
- 19-30
- 31-40
- 41-50
- 51-60
- 61-70
- 70 év feletti

30. Mi az Ön legmagasabb iskolai végzettsége?

- Általános iskola
- Szakmunkásképző/szakközépiskola
- Gimnázium
- Főiskola/egyetem
- Egyéb, éspedig:

31. Tagja-e valamilyen vagy természetvédelmi szervezetnek?

- Igen
- Nem, de önkéntes tevékenységet folytatok (pl. madárvédelem)
- Nem
- Ha igen, melyik(ek)nek?

32. Tagja-e valamilyen egyéb közösségnek (pl. sport- vagy turistaegyesület, baráti társaság), amely rendszeres tevékenységet folytat a Mátra természeti környezetében?

- Igen
- Nem
- Ha igen, melyik(ek)nek?